

Vytvoření souborů nástrojů určených ke zjišťování potřeb regionálního školství

Výsledky šetření ve skupině ZÁKLADNÍCH ŠKOL

Konečný uživatel výsledků: **Ministerstvo školství, mládeže
a tělovýchovy České republiky**
Karmelitská 529/5, 118 00 Malá Strana

Název projektu: Vytvoření souborů nástrojů určených ke zjišťování potřeb regionálního školství

Číslo projektu: TIRDMSMT015MT06

Řešitel projektu:

PAQ - Prokop Analysis and Quantitative Research, s.r.o., Vršovická 817/5, 10100 Praha

STEM Ústav empirických výzkumů, z.ú., Španělská 1073/10, 12000 Praha

Doba řešení: 15. 7. 2022 – 31. 3. 2023

Informace o autorském týmu:

Ing. Kateřina Duspivová, Ph.D.

Bc. Klára Zajíčková

PhDr. Sarah Komarová, Ph.D.

Mgr. et Mgr. Karel Gargulák

PhDr. Václav Korbel, Ph.D.

Mgr. Jitka Uhrová

Mgr. Jan Zeman

Mgr. Michal Kunc

Mgr. Blanka Vaculík Pravdová, Ph.D.

Mgr. et Mgr. Daniel Prokop, Ph.D.

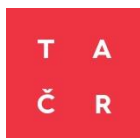
PhDr. Martin Buchtík, Ph.D.

Mgr. Jaromír Mazák, Ph.D.



Další informace o projektu (cíle projektu):

„Příprava návrhu designu administrativně nenáročného dotazníkového šetření, které bude sloužit jako komplexní nástroj sběru potřeb škol a vybraných školských zařízení. Zjištění budou sloužit k podpoře implementace strategických dokumentů (Strategie vzdělávací politiky ČR 2030+ a jejího implementačního dokumentu Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR (DZ ČR) včetně Dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy krajů (DZ v krajích)) a následně také k evaluaci této implementace. Národní aktéři (MŠMT a jemu podřízené organizace a ČŠI) společně s regionálními aktéry (územními samosprávami) vzdělávací politiky tak získají komplexní přehled potřeb škol a zpětnovazební nástroj pro vyhodnocení. Dílčími cíli jsou: provedení pilotáže a samotného šetření na základě připravených dotazníků a také příprava nástroje generujícího reprezentativní vzorky na krajské i celostátní úrovni pro různé druhy a typy škol a vybraná školská zařízení.“



Program veřejných zakázek v aplikovaném výzkumu a inovacích pro potřeby státní správy BETA2 byl schválen usnesením vlády České republiky č. 278 ze dne 30. 3. 2016 a je zaměřen na podporu aplikovaného výzkumu a inovací pro potřeby orgánů státní správy. Poskytovatelem finančních prostředků je Technologická agentura ČR.

Obsah

SEZNAM OBRÁZKŮ	4
MANAŽERSKÉ SHRUTÍ	5
ÚVOD	9
1 VÝSLEDKY ŠETŘENÍ VE SKUPINĚ ZÁKLADNÍCH ŠKOL	10
1.1 KOMPLEXNÍ ROZVOJ ŽÁKŮ	11
1.2 PODPORA A ROZVOJ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ	16
1.3 PROPOJOVÁNÍ FORMÁLNÍHO, ZÁJMOVÉHO, UMĚLECKÉHO A NEFORMÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	22
1.4 SPOLUPRÁCE SE ŠKOLSKÝMI PORADENSKÝMI ZAŘÍZENÍMI.....	26
1.5 ANALÝZA VÝSLEDKŮ PODLE KRAJŮ	31
2 DALŠÍ NÁMĚTY A POTŘEBY ŠKOL	32
PŘÍLOHA – METODOLOGIE ŠETŘENÍ VE SKUPINĚ ŠKOL.....	36

Seznam obrázků

Obrázek 1.1: Míra response v rámci šetření základních škol	10
Obrázek 1.2: Aspekty komplexního rozvoje žáků, které se daří základním školám úspěšně realizovat.....	12
Obrázek 1.3: Aspekty komplexního rozvoje žáků, které se nedaří základním školám úspěšně realizovat.....	13
Obrázek 1.4: Limity komplexního rozvoje žáků podle základních škol	14
Obrázek 1.5: Úhrada vybraných nákladů sociálně či jinak znevýhodněným žákům ze strany základních škol v posledních 12 měsících	15
Obrázek 1.6: Vytváření vzdělávacích plánů pro pedagogické pracovníky základních škol.....	17
Obrázek 1.7: Aktualizace vzdělávacích plánů pro pedagogické pracovníky základních škol	17
Obrázek 1.8: Přístup základních škol k rozvoji začínajících učitelů	18
Obrázek 1.9: Překážky ve vzdělávání pedagogických pracovníků podle základních škol.....	20
Obrázek 1.10: Zájem základních škol o kvalitní kariérní systém (řád).....	21
Obrázek 1.11: Preferovaná forma předávání know-how a výstupů podle základních škol	22
Obrázek 1.12: Zohledňování znalostí a kompetencí nabytých v rámci neformálního vzdělávání ze strany základních škol.....	23
Obrázek 1.13: Zájem základních škol o spolupráci s vybranými subjekty.....	24
Obrázek 1.14: Postoje základních škol k výroku „Školní družiny a školní kluby jsou v naší škole místem, kde mohou žáci trávit volný čas v bezpečném prostředí.“	24
Obrázek 1.15: Postoje základních škol k výroku „Ve školních družinách a školních klubech je zvolen méně náročný program, neboť jsou žáci po školní výuce unaveni.“	25
Obrázek 1.16: Postoje základních škol k výroku „Ve školních družinách a školních klubech mají žáci možnost věnovat se zejména svým oblíbeným aktivitám a zálibám.“	25
Obrázek 1.17: Postoje základních škol k výroku „Školní družiny a školní kluby plní v naší škole zejména funkci hlídání dětí dospělou osobou.“	26
Obrázek 1.18: Postoje základních škol k výroku „Ve školních družinách a školních klubech soustředíme pozornost zejména na potřebné žáky, kterým pomáháme s plněním školních úkolů a obecně s lepším pochopením aktuálně probírané látky ve škole.“	26
Obrázek 1.19: Hodnocení spolupráce se školskými poradenskými zařízeními ze strany základních škol.....	27
Obrázek 1.20: Využívání konzultací k doporučením vydaným školskými poradenskými zařízeními ze strany základních škol.....	28
Obrázek 1.21: Oblasti nezbytné pro zlepšení spolupráce základních škol se školskými poradenskými zařízeními.....	30

Manažerské shrnutí

CÍLE ŠETŘENÍ

Šetření ve skupině základních škol se soustředilo na zmapování **potřeb a bariér** v oblastech souvisejících s **komplexním rozvojem žáka**, rozvojem **pedagogických pracovníků**, **propojováním formálního**, uměleckého, zájmového **a neformálního vzdělávání** a **spoluprací se školskými poradenskými zařízeními**. Dotazníkového šetření se aktivně zúčastnilo 3 660 základních škol (85 % všech základních škol), díky čemuž bylo možné identifikovat překážky bránící základním školám v úspěšné realizaci těchto oblastí. Následující části shrnují hlavní poznatky ze šetření mezi základními školami. Zároveň jsou zde uvedena doplněna doporučení formulovaná především na základě bariér a potřeb, které základní školy uváděly v rámci šetření.

KOMPLEXNÍ ROZVOJ ŽÁKŮ

Základním školám se v oblasti komplexního rozvoje žáků daří podle jejich vedení **nejlépe** rozvíjet **potenciál každého žáka**, pěstovat **mezilidské vztahy** a **pozitivní vztah žáků ke škole**. Naopak **problematictějšími oblastmi**, které se základním školám nedaří dle tvrzení jejich ředitelů a ředitelek častěji realizovat a uvítaly by v nich podporu, jsou **rozvoj podnikavosti**, **podpora růstového myšlení žáků**, **výchova lídrů** a **výchova k dobrovolnictví**.

Nejvíce **limitující** pro komplexní rozvoj žáků jsou z pohledu ředitelů a ředitelek základních škol **externí faktory**, tedy **vliv rodiny** a dalších osob v blízkém okolí žáků a **vliv sociálních sítí a médií**. Jako limitující je na straně základních škol spatřována i **nedostatečná kapacita specializovaných a podpůrných pozic**, **nízká motivace samotných žáků** a **nedostatečné časové kapacity** pedagogických pracovníků věnovat se individuálnímu a současně komplexnímu rozvoji každého žáka. Z výsledku šetření rovněž vyplývá, že v posledních 12 měsících uhradilo alespoň jeden z vybraných nákladů **sociálně či jinak znevýhodněným žákům 86 % základních škol**, přičemž se nejčastěji jednalo o doučování.

Pro zlepšení situace v této oblasti bude nezbytné **soustředit se na zjištěné bariéry**, a to zejména na **nedostatečnou kapacitu** školních psychologů, speciálních pedagogů a dalších **specializovaných pozic**, **nedostatečné časové kapacity pedagogických pracovníků** a **podporu sociálně či jinak znevýhodněných žáků**. V případě žáků základních škol je důležité zaměřit se mj. i na **komunikaci změn s rodičovskou veřejností**, která zásadním způsobem ovlivňuje vzdělávací dráhu dětí. Beze změny v uvažování této důležité zájmové skupiny bude naplnění strategických cílů vzdělávací politiky možné pouze v pozvolném tempu anebo bude pouze částečné.

Vzdělávací plány pro pedagogické pracovníky **vytváří** dle svých tvrzení **73 % základních škol**, přičemž většina z nich vytváří plány plošně pro všechny pedagogické pracovníky. Většina z těchto základních škol pak **každoročně** přistupuje k jejich **aktualizaci**. **Rozvoji začínajících pedagogických pracovníků** se současnosti dle tvrzení ředitelů a ředitelky **systematicky věnuje 62 % základních škol**, u 26 % základních škol se jedná o aktivitu několika zaměstnanců a u 7 % základních škol je podpora pouze formální. 5 % základních škol se této oblasti nevěnuje vůbec. Většina ředitelů a ředitelky základních škol projevila **zájem o kvalitní kariérní systém**.

Za největší **překážky bránící dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků** považují ředitelé a ředitelky základních škol omezené možnosti, jak zajistit **suplování, chybějící finanční zdroje** potřebné pro zajištění účasti na kvalitních vzdělávacích akcích a **nedostatek časových kapacit** pedagogických pracovníků nutných pro účast na těchto akcích. Na straně pedagogických pracovníků se i základní školy potýkají s **vysokým vytížením pedagogických pracovníků** spojeným se zvýšenou únavou a demotivací, se specifickými problémy se potom potýkají základní školy s **vyšším věkovým průměrem** pedagogických pracovníků.

V oblasti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků je zásadní zaměřit se na **zpřístupnění vzdělávacích akcí** pro všechny zájemce, **finanční a místní (geografickou) dostupnost** nabízených kurzů a v neposlední řadě i **na jejich kvalitu**. Zcela zásadní je rovněž **umožnit pedagogickým pracovníkům aktivní účast** na dalším vzdělávání. Předpokladem k tomuto kroku je **minimalizace pocitu přetížení pedagogických pracovníků** a zajištění dostatečných kapacit pro případné **suplování**. V tomto ohledu by bylo vhodné doplnit stávající šetření rovněž o postoje samotných pedagogických pracovníků a poskytovatelů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Preferovanými formami předávání informací ze strany MŠMT jsou z pohledu ředitelů a ředitelky základních škol online školení, webináře, tematické semináře a edukační videa (tedy nikoliv materiály ve statické, textové podobě). Zaznamenána byla rovněž potřeba přehlednějších a pravidelně aktualizovaných stránek MŠMT, včasných reakcí na dotazy z praxe či zprostředkování možnosti sdílení zkušeností s dalšími školami. V tomto ohledu je tedy zásadní **soustředit se nadále na atraktivní formu předávání informací**, systematickou komunikaci jejich existence vůči širšímu publiku a současně **vyhrazení kapacit pro aktivní komunikaci se školami**. Kritizované **statické výstupy** je nutné **převést do interaktivní podoby**, která by uživateli umožňovala snadný pohyb mezi tématy dle individuální potřeby. Zároveň by měl být kladen velký **důraz na praktickou stránku** (např. ve smyslu zprostředkování příkladů z praxe).

V oblasti komunikace se školami je nezbytné dodržovat standardní postupy, tzn. používat **stabilní terminologii, komunikovat transparentně a aktivně** (především v případech

plánovaných změn), poskytovat **včasnou a kvalitní podporu** se zaměřením na praktickou využitelnost. **Před samotnou realizací změn** doporučujeme provést vždy **komplexní odhad jejich dopadů ve spolupráci** se všemi stakeholdery, tzn. i **se školami**. Bez tohoto kroku budou strukturální změny přijímány ze strany klíčových aktérů postupně anebo nedojde k jejich vnitřnímu přijetí vůbec. Pro zlepšení úrovně spolupráce mezi MŠMT a samotnými školami je esenciální nahlížet na **vedení škol, pedagogické i nepedagogické pracovníky** především jako na **partnery v naplňování cílů vzdělávací politiky**. Pro zlepšení této oblasti by bylo vhodné podpořit **vznik komunikačního manuálu**, který by napomohl sjednocení dosavadní praxe.

PROPOJOVÁNÍ FORMÁLNÍHO, ZÁJMOVÉHO, UMĚLECKÉHO A NEFORMÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Drtivá **většina** ředitelů a ředitelek **základních škol** deklaruje, že jejich škola **pracuje se znalostmi a kompetencemi, které žáci nabyli v rámci neformálního vzdělávání, systematicky** se však této oblasti věnuje **polovina** základních škol. Drtivá většina ředitelů a ředitelek základních škol současně projevila **zájem o větší propojení** se subjekty **uměleckého, zájmového či neformálního vzdělávání**, zejména s pamět'ovými institucemi, základními uměleckými školami a středisky volného času. V této oblasti je tedy prostor pro zprostředkování **příkladů funkční praxe této spolupráce**. Základní školy mohou být rovněž **inspirací pro ostatní školy z hlediska širokého spektra subjektů**, s nimiž je možné spolupráci navázat. V této oblasti je rovněž důležité **rozšiřovat povědomí o již existujících možnostech a metodických materiálech**.

Samy základní školy jsou mj. klíčovým aktérem v oblasti zájmového vzdělávání, proto byly zjišťovány jejich obecné postoje k roli školních družin a školních klubů. **Školní družiny a školní kluby** jsou ze strany ředitelů a ředitelek základních škol vnímány jako místa, kde mohou žáci trávit čas **v bezpečném prostředí**, a obecně mezi nimi převažuje názor, že by v těchto zařízeních měl být zvolen **méně náročný program** s důrazem na oblíbené aktivity žáků. Přibližně **třetina základních škol** se zde **soustředí** zejména **na potřebné žáky**, kterým pomáhají s plněním školních úkolů či s lepším pochopením látky probírané ve škole.

SPOLUPRÁCE SE ŠKOLSKÝMI PORADENSKÝMI ZAŘÍZENÍMI

Drtivá většina základních škol dle tvrzení ředitelů a ředitelek spolupracuje s alespoň jedním z uvedených typů školských poradenských zařízení (SPC, PPP). Základní školy jsou se spoluprací **se školskými poradenskými zařízeními obecně spokojeny**. I přes deklarovanou spokojenost však základní školy vnímají prostor pro **zlepšení v řadě oblastí**. K nejčastěji zmiňovaným námětům patří (podobně jako u dalších druhů škol) zejména potřeba **užší spolupráce s pracovníky školských poradenských zařízení** (např. formou častější terénní práce), nutnost **posílení personálních kapacit na straně školských poradenských zařízení** či **navýšení finanční podpory** této oblasti.

Pro třetinu základních škol je klíčové i **posílení personálních kapacit školních poradenských pracovišť**. Většina uváděných podnětů souvisí a poukazuje na **přetížení školských poradenských zařízení**, ať už jde o dlouhé čekací lhůty, nedostatek flexibility či nedostatečný rozsah terénní práce. Část základních škol také poukazuje na **nedostatečnou konkretizaci formulací týkajících se vydávaných doporučení** pro práci s konkrétními žáky. Problematická je z pohledu základních škol i **(ne)předvídatelnost kapacit specializovaných podpůrných pozic vázaných na vydaná doporučení**, stejně palčivou otázkou je i **financování těchto pozic**. Základní školy by též uvítaly **větší volnost ve výběru školského poradenského zařízení**. Další zmiňovanou bariérou je **tlak zákonných zástupců** na školská poradenská zařízení ve snaze získat konkrétní závěry vyšetření, což potvrdily i výsledky šetření ve skupině školských poradenských zařízení.

V rámci této oblasti je důležité **zaměřit se na** (nejen tímto šetřením) **zmapované systémové nedostatky**, které neumožňují dosáhnout účinnější spolupráce mezi školami a školskými poradenskými zařízeními, a podepisují se tak i na kvalitě poskytovaných služeb. Zcela zásadní je proto **navýšení objemu finančních prostředků** alokovaných do této oblasti, větší podpora **personálního zajištění činností školských poradenských zařízení** vč. **posílení kapacit pro terénní práci**. Na straně škol je potom nutné zajistit **stabilní ukotvení specializovaných podpůrných pozic** a zabezpečit předvídatelnost jejich financování alespoň ve střednědobém horizontu. I v tomto případě je rovněž nutné **věnovat větší pozornost práci se zákonnými zástupci**, a to nejen těch ze sociálně znevýhodněného prostředí. Dalšími, samotnými školami navrhovanými, opatřeními pro překonání nastíněných bariér **jsou stáže pracovníků školských poradenských zařízení ve školách** a větší **zacílení na problematiku speciální pedagogiky v rámci pregraduální přípravy učitelů**.

Úvod

Hlavním cílem projektu „Vytvoření souborů nástrojů určených ke zjišťování potřeb regionálního školství“ bylo získat relevantní a věrohodné informace o potřebách škol a školských zařízení v souvislosti s implementací národních strategických dokumentů, zejména Strategie vzdělávací politiky ČR 2030+ (dále jen „S2030+“) a jejího implementačního dokumentu Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR (dále jen „DZ ČR“), včetně Dlouhodobých záměrů vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy krajů (dále jen „DZ v krajích“). Výsledky budou využívat aktéři na národní i regionální úrovni pro identifikaci potřeb škol a školských zařízení ve vazbě na tvorbu příslušných opatření, zároveň mohou tyto výsledky následně využít i pro evaluaci implementace zmíněných strategických dokumentů.

Výzkumný design projektu byl navržen tak, aby bylo dosaženo hlavního cíle projektu v nejvyšší možné kvalitě při současném respektování požadavku na minimální administrativní zátěž respondentů. Výzkumný design kombinuje kvantitativní i kvalitativní metodologické přístupy, a umožňuje tak dosáhnout výrazného synergického efektu. K celistvosti výzkumného designu přispělo i zapojení různých aktérů ve vybraných fázích výzkumu, díky čemuž bylo možné postihnout dynamiku sledované oblasti a větší množství oborových perspektiv. Výzkumný design důsledně dodržuje požadavek na administrativní nenáročnost šetření škol a školských zařízení, přičemž důraz na minimalizaci administrativní náročnosti byl zohledněn u všech aktérů (tzn. u MŠMT jako konečného uživatele výsledků, respondentů šetření i uživatelů výsledků).

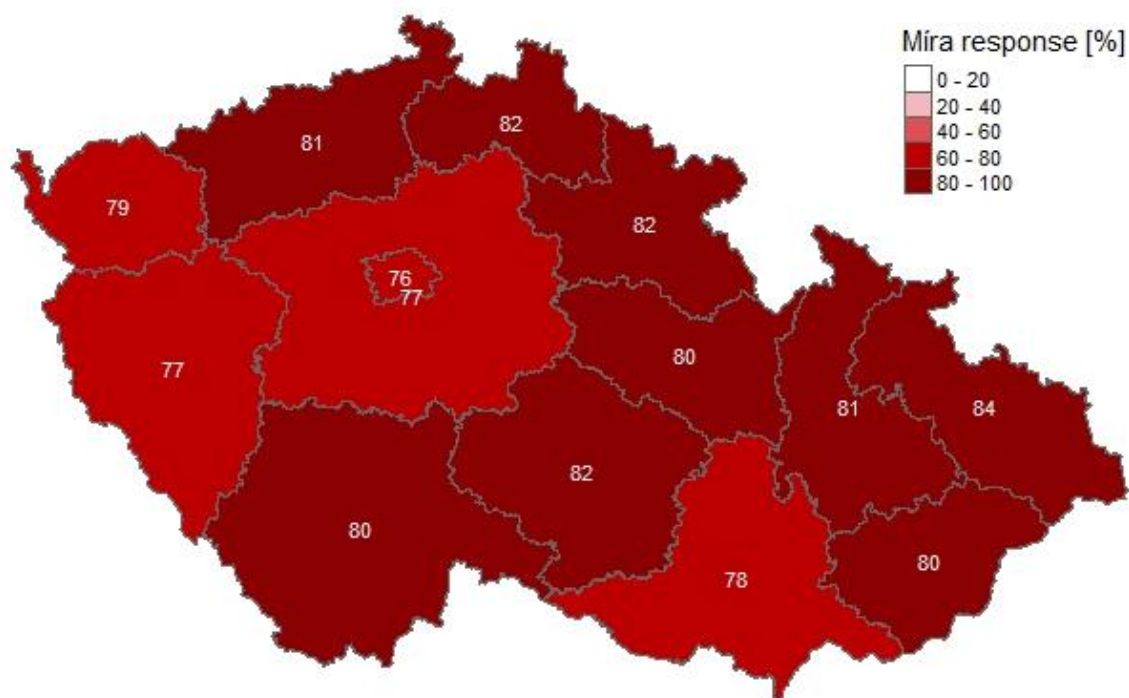
Výzkum je možné rozdělit do několika na sebe navazujících, ale zároveň vzájemně propojených fází. První fáze výzkumu byla věnována získání komplexních informací o zkoumané oblasti, přičemž byl velký důraz kladen na sekundární analýzu především kvantitativních zdrojů a šetření, dále pak na kvalitativní metodologické přístupy. Výsledky získané v rámci první fáze výzkumu byly klíčovým vstupem do druhé fáze, v níž byla majoritní pozornost věnována dotazníkovému šetření v populaci škol a školských zařízení. Třetí fáze výzkumu byla zaměřena na analýzu dat z dotazníkových šetření na úrovni ČR i jednotlivých krajů a tvorbu interaktivního nástroje pro generování reprezentativních výběrových souborů. Výsledky všech fází výzkumu byly promítnuty do souboru doporučení a návrhu opatření v oblasti zjišťování potřeb škol a školských zařízení. **Všechny výše uvedené výsledky projektu i jednotlivá doporučení jsou podrobně popsány v souhrnné závěrečné zprávě. V této dílčí zprávě jsou uvedeny pro lepší přehlednost výsledky ze šetření ve skupině základních škol.**

1 Výsledky šetření ve skupině základních škol

Hlavním cílem šetření ve skupině základních škol bylo identifikovat **potřeby a bariéry**, které školy vnímají v oblastech souvisejících s **komplexním rozvojem žáka**, rozvojem **pedagogických pracovníků**, **propojování formálního**, uměleckého, zájmového **a neformálního vzdělávání** a **spolupráce se školskými poradenskými zařízeními**. Účelem tohoto šetření nebylo – s ohledem na jeho maximální možný rozsah – popsat komplexně problematiku v dané oblasti, ale **doplnit** již stávající datové zdroje o **chybějící informace** anebo pomoci lépe **nasměrovat navazující**, úžeji zaměřenou **výzkumnou činnost** MŠMT či dalších institucí. Nedílnou součástí dotazníku byla i otevřená otázka, v rámci níž mohli respondenti uvést další podněty a náměty, které souvisí s naplňováním vzdělávacích cílů a měla by na ně být rovněž zaměřena pozornost (viz kapitola 2).

Šetření ve skupině základních škol probíhalo na přelomu listopadu a prosince 2022. V rámci tohoto šetření vyplnilo dotazník **3 660 základních škol**, a bylo tak dosaženo míry response ve výši 85 %. Struktura odpovědí byla rozvržena relativně rovnoměrně i mezi kraji České republiky (viz Obrázek 1.1).

Obrázek 1.1: Míra response v rámci šetření základních škol



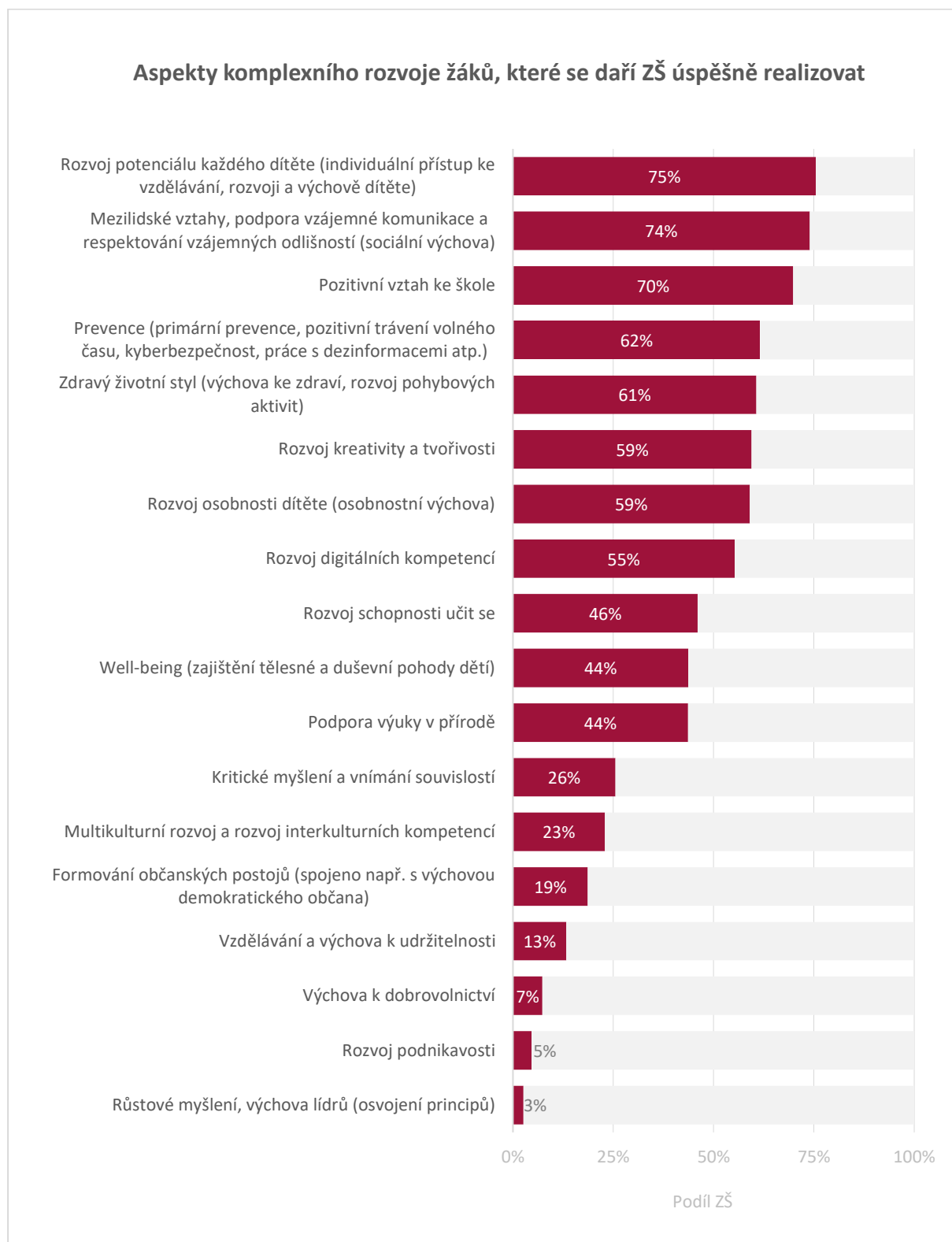
Zdroj: Vlastní zpracování.

1.1 Komplexní rozvoj žáků

Drtivé většině základních škol, které se zúčastnily dotazníkového šetření, se dle jejich tvrzení daří **úspěšně rozvíjet alespoň jeden z aspektů komplexního rozvoje žáka** (viz Obrázek 1.2). Struktura jednotlivých aspektů komplexního rozvoje žáka, ve kterých se základní školy cítí být silnými, odpovídá z velké míry roli základních škol ve vzdělávací soustavě. Většina základních škol **rozvíjí** podle svého názoru **potenciál každého dítěte** (75 % základních škol), klade důraz na **mezilidské vztahy** (74 %) a buduje **pozitivní vztah ke škole** (70 %). Velký důraz je často kladen i na prevenci (62 %), zdravý životní styl (61 %) a rozvoj kreativity a tvořivosti či rozvoj osobnosti dítěte (po 59 %). Mezi základními školami existuje řada těch, kterým se podle jejich názoru daří úspěšně rozvíjet i oblasti, které mohou být z různých důvodů vnímány jako problematické z hlediska jejich implementace v praxi. 26 % základních škol by tak mohlo být inspirací pro ostatní školy v oblasti rozvoje kritického myšlení a vnímání souvislostí, 19 % potom v oblasti formování občanských postojů. Přestože se školy cítí ve výše uvedených oblastech relativně silné, je nutné na tyto oblasti i nadále cílit podporu ze strany ústředních institucí i územní samosprávy. Příkladem může být aspekt v podobě rozvoje potenciálu každého dítěte, který je nedílnou součástí konceptu kvalitní školy ČŠI (viz kritérium 4.3). V souvislosti s tímto kritériem totiž ČŠI ve své výroční zprávě uvádí, že oblast individualizace výuky vyžaduje zlepšení téměř u 64 % základních škol. V souvislosti s výše uvedeným upozorňujeme, že respondenti mohli v rámci dané otázky vybrat maximálně 10 oblastí.

Hledání inspirace však může být pro základní školy **obtížnější** v oblastech týkajících se **rozvoje podnikavosti, růstového myšlení a výchovy lídrů či výchovy k dobrovolnictví**. Tyto aspekty se totiž nedaří realizovat velké části základních škol (viz Obrázek 1.3) a zároveň nebylo identifikováno velké množství škol, které se na tuto oblast úspěšně zaměřují (viz Obrázek 1.2). Největší propast (36 p.b.) panuje v tomto ohledu u rozvoje podnikavosti, který se nedaří realizovat 41 % základních škol, nicméně pouze 5 % základních škol zařadilo tento aspekt mezi deset oblastí, v nichž mohou být inspirativními pro ostatní. U rozvoje růstového myšlení a výchovy lídrů je situace obdobná – rozdíl mezi podílem úspěšných (3 %) a neúspěšných realizací (37 %) činí téměř 35 p.b. V tomto ohledu je **klíčový rozvoj spolupráce a síťování mezi školami**, který by měl být zejména u problematických aspektů podpořen ze strany ústředních institucí či územní samosprávy. Podpora ze strany těchto institucí je důležitá i s ohledem na relativně nedávný vstup těchto konceptů do českého vzdělávacího systému, což je spojeno nejen s pozvolným šířením dobré praxe a metodických materiálů, ale i méně častým zařazováním těchto témat do dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

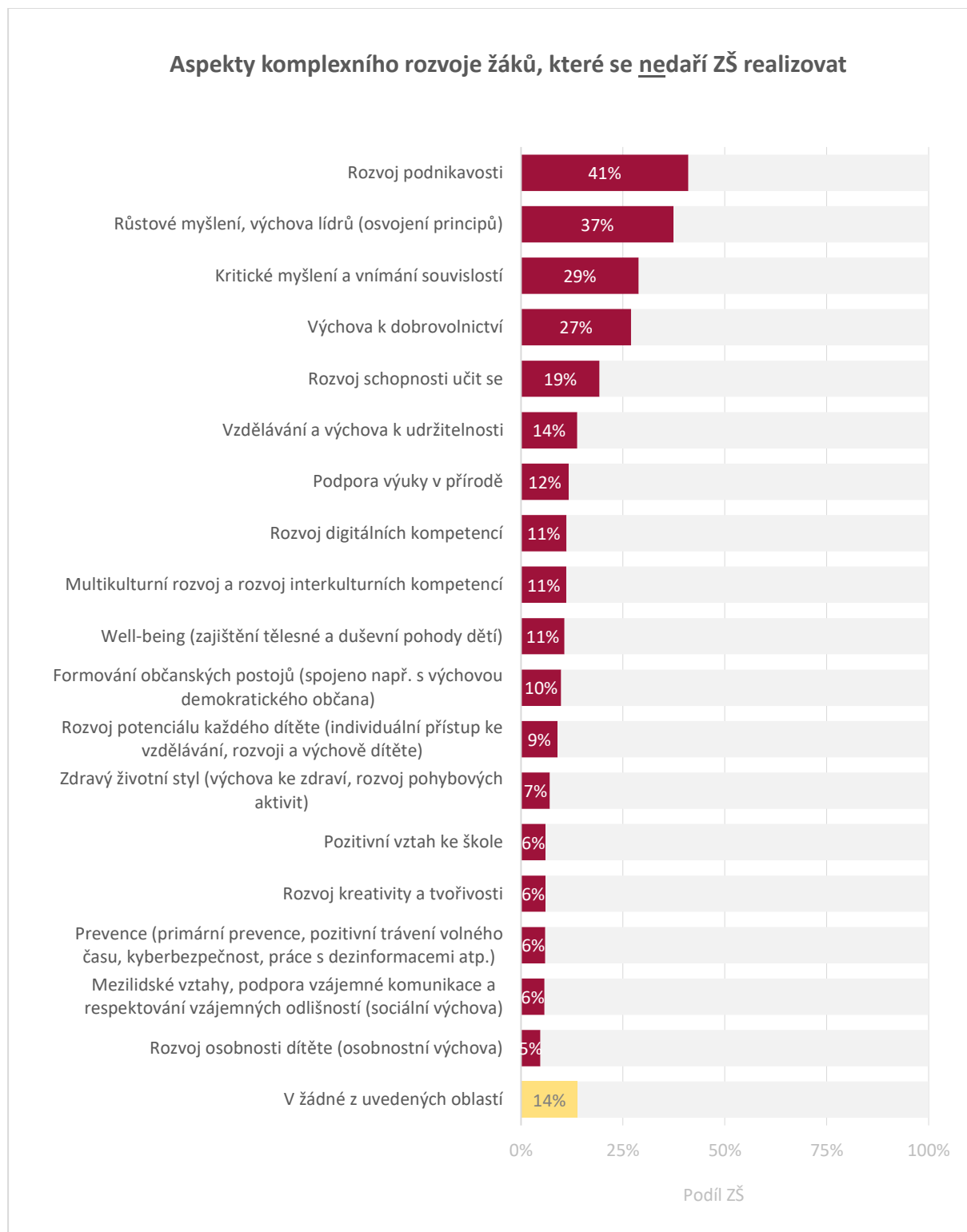
Obrázek 1.2: Aspekty komplexního rozvoje žáků, které se daří základním školám úspěšně realizovat



Pozn.: Odpovědi na otázku „Které aspekty související s komplexním rozvojem dítěte/žáka/studenta se podle Vás daří Vaší škole úspěšně realizovat? Označte prosím maximálně 10 oblastí, o nichž si myslíte, že by mohla být Vaše škola inspirací pro jiné školy.“. N=3 660.

Zdroj: Vlastní zpracování.

Obrázek 1.3: Aspekty komplexního rozvoje žáků, které se nedaří základním školám úspěšně realizovat

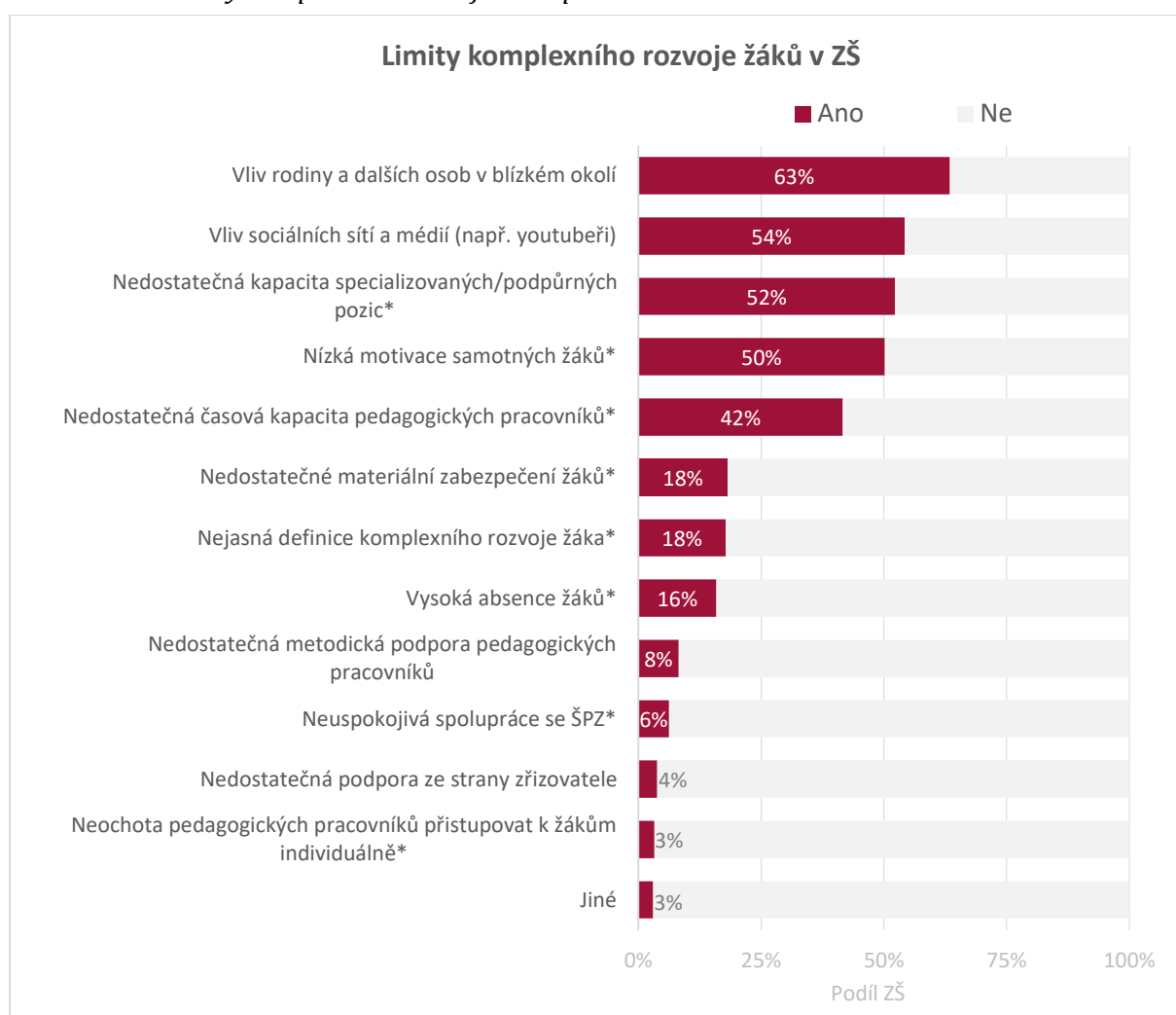


Pozn.: Odpovědi na otázku „Které aspekty související s komplexním rozvojem dítěte/žáka/studenta se podle Vás nedaří Vaší škole realizovat, a uvítali byste v tomto ohledu podporu? Označte prosím maximálně 10 oblastí.“. N=3 660.

Zdroj: Vlastní zpracování.

Komplexní rozvoj žáka ovlivňuje řada faktorů, které lze z pohledu základních škol rozdělit na interní a externí. V rámci dotazníkového šetření mezi základními školami bylo zjištěno, že zásadními **limity komplexního rozvoje žáků** jsou z pohledu základních škol právě faktory externí – **63 %** základních škol vnímá jako problematický **vliv rodiny a dalších osob v blízkém okolí žáka**, **54 %** základních škol označilo jako limitující i **vliv sociálních sítí a médií**. V rámci samotných škol je potom jako limit vnímána zejména **nedostatečná kapacita specializovaných a podpůrných pozic** (**52 %** základních škol) a **nedostatečná časová kapacita pedagogických pracovníků** (**42 %**). Polovina základních škol (**50 %**) je limitována **nízkou motivací samotných žáků**, menší – ale nikoli nevýznamná část základních škol – **nedostatečným materiálním zajištěním žáků** (**18 %**) či **vysokou absencí žáků** (**16 %**). Přibližně pětina základních škol (**18 %**) potom považuje za nejasnou definici komplexního rozvoje žáka (viz Obrázek 1.4).

Obrázek 1.4: Limity komplexního rozvoje žáků podle základních škol

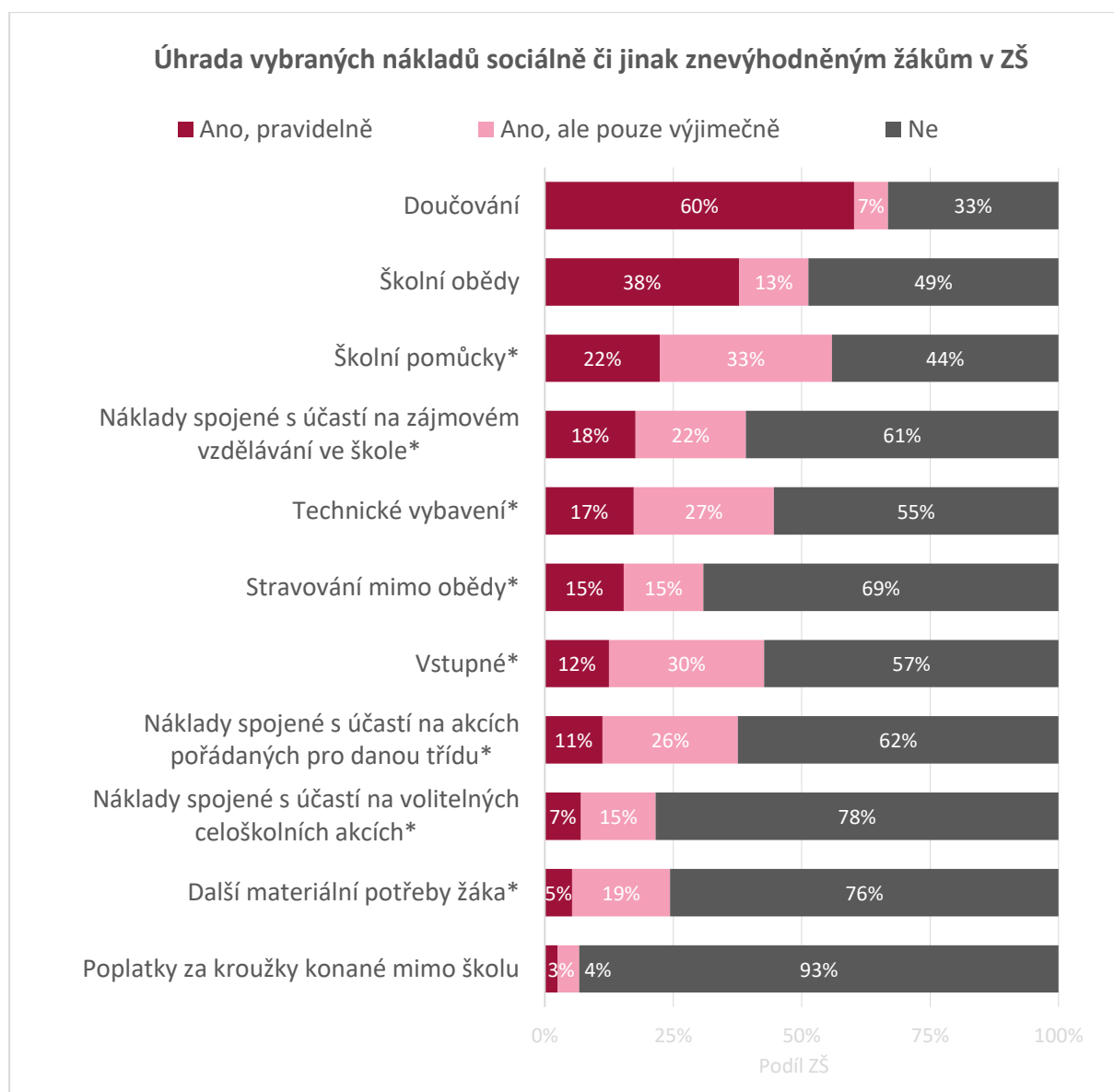


Pozn.: Odpovědi na otázku „Které z následujících položek nejvíce limitují komplexní rozvoj dětí/žáků/studentů ve Vaší škole? Označte prosím všechny relevantní položky.“. * Kompletní znění odpovědí je uvedeno v Příloze 3. N=3 660.

Zdroj: Vlastní zpracování.

Vzdělávací dráha každého žáka je ovlivněna sociální situací domácnosti, v níž je daný žák členem – to potvrzují nejen výše uvedené výsledky, ale i výsledky rozsáhlého výzkumu prováděného v této oblasti. Výsledky dotazníkového šetření indikují, že základní školy jsou si této skutečnosti vědomy a drtivá většina z nich přistupuje k zajištění materiálních potřeb pro své žáky aktivním způsobem – **v posledních 12 měsících totiž uhradilo alespoň jeden z vybraných nákladů sociálně či jinak znevýhodněným žákům 86 % základních škol.**

Obrázek 1.5: Úhrada vybraných nákladů sociálně či jinak znevýhodněným žákům ze strany základních škol v posledních 12 měsících



Pozn.: Odpovědi na otázku „Uhradila Vaše škola v posledních 12 měsících sociálně či jinak znevýhodněným dětem/žákům/studentům některou z vybraných položek? Označte prosím všechny oblasti, které jsou pro Vaši školu relevantní.“. * Kompletní znění odpovědi je uvedeno v Příloze 3. N=3 660.

Zdroj: Vlastní zpracování.

Z hlediska struktury nákladů se základní školy zaměřují zejména na oblast **doučování**, přičemž **60 % základních škol hradí náklady** spojené s doučováním sociálně či jinak znevýhodněným žákům **pravidelně** (viz Obrázek 1.5). Důraz na doučování je s nejvyšší pravděpodobností spojen s finanční podporou alokovanou na tuto oblast v rámci Národního plánu obnovy zejména během období pandemie COVID-19. Tato oblast tak může být názorným příkladem toho, jak se může **koordinovaná podpora školám promítnout do podpory znevýhodněných žáků**¹. I přes pozitivní efekt této dočasné projektové podpory je však nezbytné zahájit včasnou diskusi o trvalejším charakteru finanční podpory škol ve sledované oblasti, neboť s ukončením krátkodobých projektů může dojít ke skokovému propadu v podpoře znevýhodněných žáků. Tento jev se může týkat všech oblastí, na něž bylo projektové financování zaměřeno (tzn. jak zmíněného doučování, tak např. i nákupu ICT techniky určené k překonávání digitální propasti na straně žáků).

Téměř dvě pětiny základních škol (**38 %**) pokrývají znevýhodněným žákům **pravidelně náklady na školní obědy** a více než pětina základních škol (**22 %**) i náklady na **školní pomůcky**. Řada škol (**18 %**) podporuje pravidelně i zapojení sociálně znevýhodněných žáků do **zájmového vzdělávání ve škole** či jejich **účast na dalších aktivitách a akcích** spojených s finanční úhradou (ať už ve formě vstupného, nákladů spojených s účastí na akcích pořádaných pro danou třídu či na volitelných celoškolních akcích). V souvislosti s podporou sociálně znevýhodněných žáků je nutné ocenit, že **některé základní školy se snaží aktivně získat i další finanční zdroje** (např. prostřednictvím sponzorů, vlastních transparentních účtů, rodičů, neziskových institucí či vlastních mimoškolních aktivit) a snaží se žáky materiálně i finančně podporovat nad rámec svých zákonných povinností. Zaměření těchto aktivit a struktura zdrojů financování využívaných pro podporu znevýhodněných žáků jsou jedním z námětů, na které by bylo vhodné zaměřit další analytickou činnost MŠMT. Některé ze základních škol se aktivně věnují i **práci s rodinami ohroženými dluhovou pastí či komunikaci s úřady s cílem narovnat rodinné zázemí znevýhodněných žáků**. Základní školy, které jsou v této oblasti aktivní, by uvítaly větší (nejen) legislativní oporu. V tomto ohledu se jedná o jednu z oblastí, kterým by měla být věnována pozornost nejen ze strany MŠMT.

1.2 Podpora a rozvoj pedagogických pracovníků

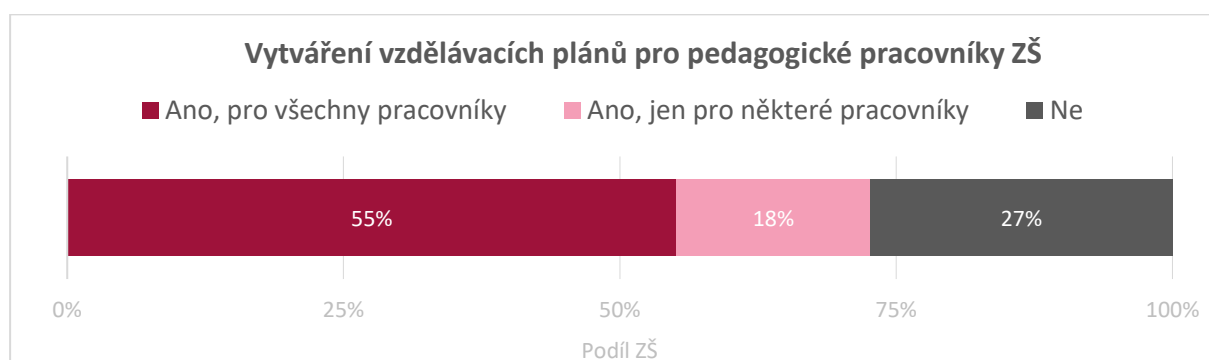
Základní školy se mohou efektivně podílet na naplňování národních strategických cílů vzdělávací politiky pouze za předpokladu, že mají k dispozici odpovídající personální i materiálně-technické zázemí. Pro dosažení cílů v oblasti vzdělávání jsou alfou a omegou

¹ Skutečnost, že školy věnují doučování větší pozornost, potvrzují i data ČŠI. Zatímco ve školním roce 2018/2019 využívalo doučování v individuální formě 41 % a ve skupinové formě 28 % učitelů (viz [Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2018/2019 - výroční zpráva ČŠI](#)), ve školním roce 2021/2022 využívalo individuální doučování již 51 % a skupinové doučování 41 % učitelů (viz [Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2021/2022 - výroční zpráva ČŠI](#)).

pedagogičtí pracovníci, kterým je nutné zajistit potřebnou podporu a podmínky pro jejich odborný i osobnostní rozvoj. Rozvoj pedagogických pracovníků formou dalšího vzdělávání je možné řídit prostřednictvím nástroje, kterým jsou vzdělávací plány. Podle výsledků dotazníkového šetření **vytváří vzdělávací plány pro pedagogické pracovníky 73 % základních škol. 55 % základních škol vytváří vzdělávací plány plošně pro všechny pedagogické pracovníky, 18 % potom jen pro vybrané pracovníky** (viz Obrázek 1.6).

Většina základních škol, které vzdělávací plány vytváří (ať již plošně nebo selektivně), **aktualizuje vzdělávací plány každý rok (67 % základních škol)**. Čtvrtina základních škol (25 %) aktualizuje vzdělávací plány jednou za 2-3 roky, zbývajících 8 % škol provádí aktualizaci v ještě delším intervalu (viz Obrázek 1.7).

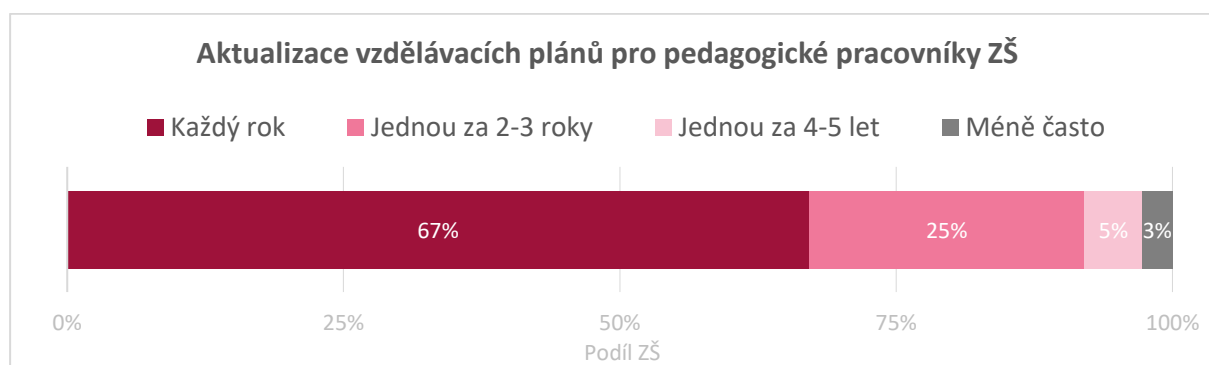
Obrázek 1.6: Vytváření vzdělávacích plánů pro pedagogické pracovníky základních škol



Pozn.: Odpovědi na otázku „Jsou ve Vaší škole vytvářeny vzdělávací plány, plány osobního rozvoje apod. pro pedagogické pracovníky?“. N=3 660.

Zdroj: Vlastní zpracování.

Obrázek 1.7: Aktualizace vzdělávacích plánů pro pedagogické pracovníky základních škol

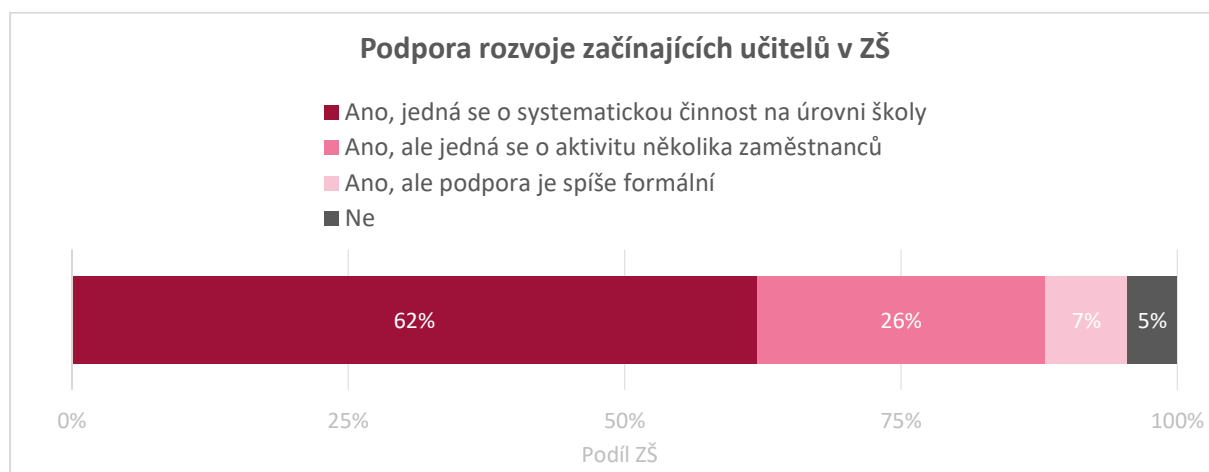


Pozn.: Odpovědi na otázku „Jak často jsou vzdělávací plány aktualizovány?“. N=2 659.

Zdroj: Vlastní zpracování.

Výsledky dotazníkového šetření dále ukazují, že **většina základních škol (95 %) pracuje s tématem podpory rozvoje začínajících učitelů** a podporuje nově nastupující učitele formou mentoringu, systému uvádějících učitelů apod. (viz Obrázek 1.8). Více než tři pětiny základních škol (**62 %**) se podpoře rozvoje začínajících učitelů věnují **systematicky na úrovni školy**. V případě **26 %** základních škol se podpoře rozvoje začínajících učitelů **věnuje aktivně několik zaměstnanců**, nicméně systematické uchopení na úrovni školy chybí. **7 %** základních škol si je vědomo toho, že podporu začínajícím učitelům poskytuje spíše **formálně**. V souvislosti s podporou začínajících učitelů je nezbytné **poskytnout školám větší metodické vedení** a pomoci jim lépe a systematicky pracovat se začínajícími učiteli. Jak totiž ukazují výsledky ČŠI², **konkrétní podpora poskytovaná začínajícím učitelům se může mezi školami velmi lišit**. Zároveň může být velmi subjektivní i definice toho, co lze považovat za systematickou podporu začínajícím učitelům.

Obrázek 1.8: Přístup základních škol k rozvoji začínajících učitelů



Pozn.: Odpovědi na otázku „Je na Vaší škole podporován rozvoj začínajících učitelů (např. formou mentoringu, uvádějících učitelů)?“. N=3 660.

Zdroj: Vlastní zpracování.

Přístup základních škol ke vzdělávání pedagogických pracovníků je v kontextu výše uvedeného na dobré cestě, nicméně je zde stále patrný prostor pro zlepšení. **V souvislosti se vzděláváním pedagogických pracovníků se s alespoň jednou překážkou setkává drtivá většina (94 %) základních škol**. Za **největší překážky** v oblasti vzdělávání pedagogických pracovníků považují základní školy nejčastěji omezené možnosti, jak zajistit **suplování** během nepřítomnosti pracovníků vyslaných na vzdělávací akci (64 % základních škol), **nedostatek finančních zdrojů** pro zajištění účasti na kvalitních vzdělávacích akcích (59 %), **nedostatečná časová kapacita pedagogických pracovníků** potřebná pro účast na vzdělávání (55 %). Další překážky nejsou ve skupině základních

² Viz Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2021/2022 – výroční zpráva ČŠI.

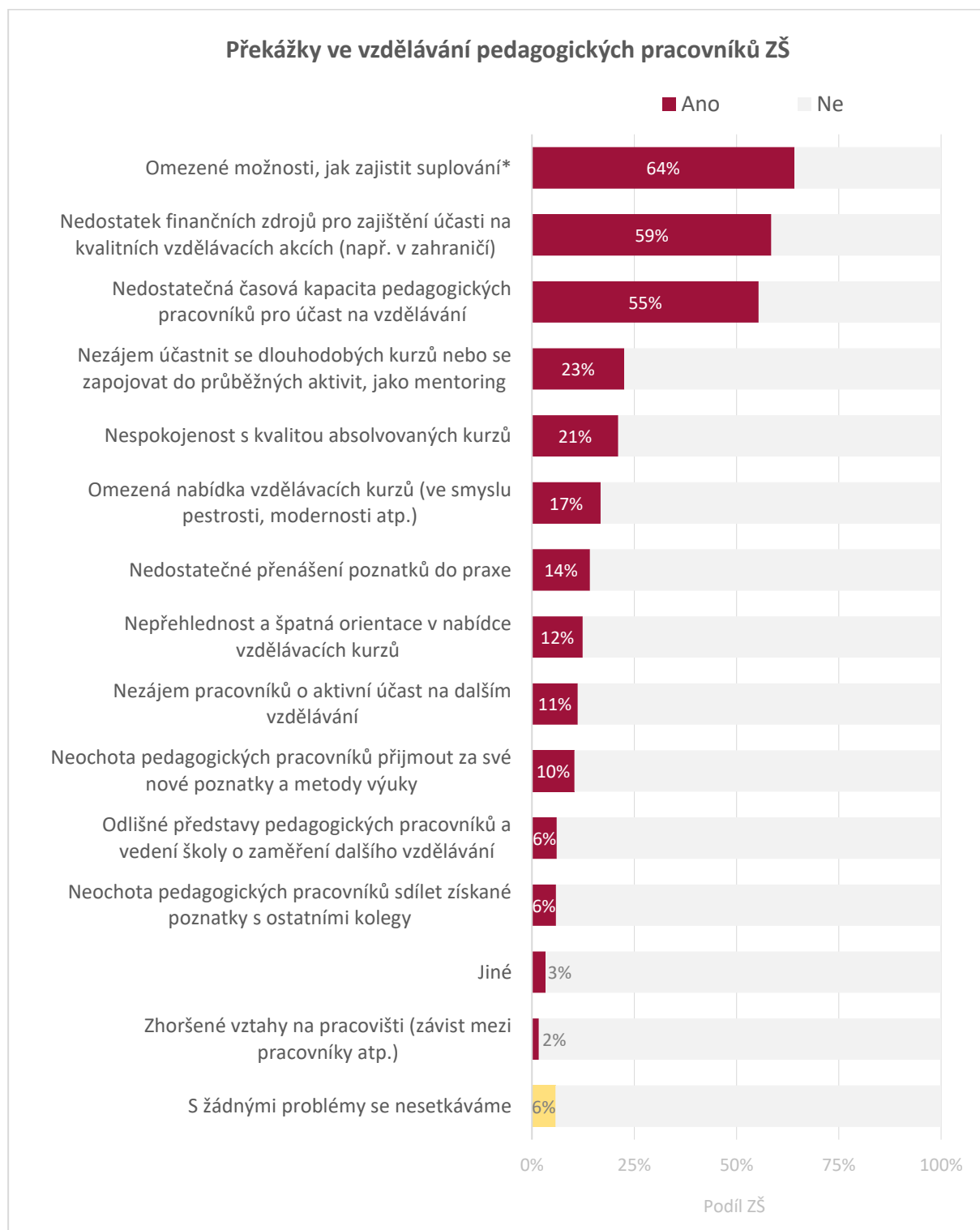
škol zmiňovány tak často, nicméně mohou na některých školách zcela paralyzovat úsilí vedení v této oblasti. Přibližně čtvrtina základních škol (**23 %**) naráží na **nezájem pedagogických pracovníků o účast na dlouhodobých kurzech** nebo o zapojení do průběžných aktivit (např. ve formě mentoringu), pětina základních škol (**21 %**) **nebyla spokojena s kvalitou absolvovaných kurzů**. Část škol **není dále spokojena s nabídkou** v oblasti vzdělávání – ať už z hlediska struktury nabídky ve smyslu pestrosti a modernosti (17 % základních škol) či z hlediska samotné orientace v nabídce (12 %). V souvislosti s výše uvedeným by bylo vhodné výsledky v této oblasti triangulovat – tzn. porovnat postoje vedení škol s postoji dalších zúčastněných aktérů – zejména pedagogických pracovníků a poskytovatelů vzdělávacích kurzů.

Vybrané základní školy uváděly v otevřené odpovědi i další překážky, na které v souvislosti s dalším vzděláváním pedagogických pracovníků narážejí. Jedná se zejména o následující problémy:

- **místní (geografická) dostupnost vzdělávacích akcí** (např. konání zejména ve velkých městech, zejména v Praze),
- nevyhovující čas konání vzdělávacích akcí a kurzů,
- chybějící nebo omezená **nabídka vzdělávání zaměřená na specifické oblasti** (např. didaktika geometrie, kvalitní kurzy zaměřené na problematiku žáků s těžkým kombinovaným postižením, vzdělávání pro školy zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona, kurzy pro vychovatele ve školních družinách),
- **vysoká cena kurzů**,
- omezené možnosti navštěvovat kurzy, které nejsou akreditované MŠMT,
- rušení vzdělávacích akcí z důvodu nedostatečného počtu zájemců.

Dle zaznamenaných postojů v rámci sekce otevřených odpovědí se do oblasti vzdělávání pedagogických pracovníků výrazně promítly i události posledních let, zejména dopady pandemie COVID-19 a situace na Ukrajině spojená s nárůstem podílu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Tyto události spojené se současnou energetickou i ekonomickou krizí přinesly nejen zvýšenou stresovou zátěž, ale i pokles reálných mezd pedagogických pracovníků. **Vysoké vytížení pedagogických pracovníků spojené se zvýšenou únavou a demotivací** pak obecně nepřispívá k jejich ochotě účastnit se ve větší míře dalšího vzdělávání. Se **specifickými problémy** souvisejícími s motivací pedagogických pracovníků k dalšímu vzdělávání se potom potýkají základní školy, pro které je charakteristický **vyšší věkový průměr pedagogických pracovníků**.

Obrázek 1.9: Překážky ve vzdělávání pedagogických pracovníků podle základních škol



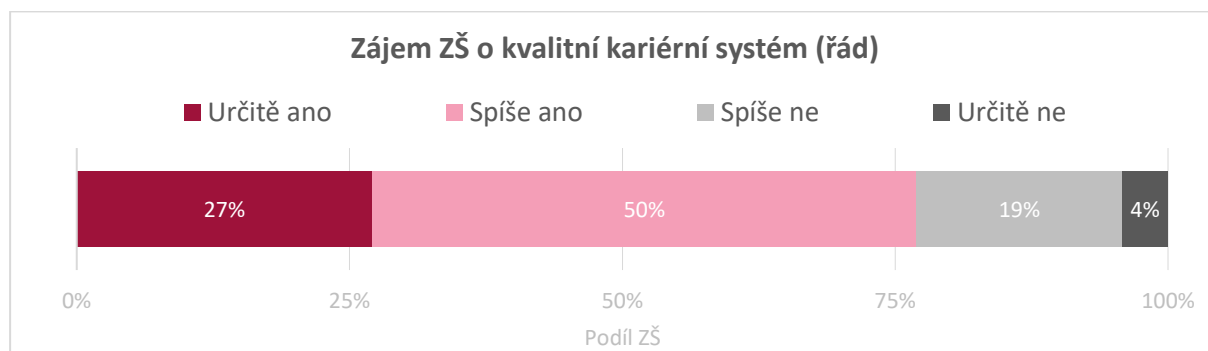
Pozn.: Odpovědi na otázku „Na jaké překážky v souvislosti se vzděláváním pedagogických pracovníků Vaše škola často naráží? Označte všechny relevantní možnosti.“. * Kompletní znění odpovědí je uvedeno v Příloze 3. N=3 660.

Zdroj: Vlastní zpracování.

V souvislosti se vzděláváním některé základní školy zmiňovaly v rámci dotazníkového šetření i **obecnou problematiku profesního vývoje pedagogických pracovníků**

a **vazbu dalšího vzdělávání na platové podmínky pedagogů**³. Ve vazbě na tuto otázku byl proto zjišťován zájem škol o kvalitní kariérní systém (kariérní řád). Výsledky dotazníkového šetření ukazují, že **zájem o kvalitní kariérní řád** deklarovaly více než tři čtvrtiny (**77 %**) základních škol – silný zájem panuje mezi čtvrtinou (27 %) základních škol, 50 % škol potom projevilo zájem slabší (viz Obrázek 1.10).

Obrázek 1.10: Zájem základních škol o kvalitní kariérní systém (řád)



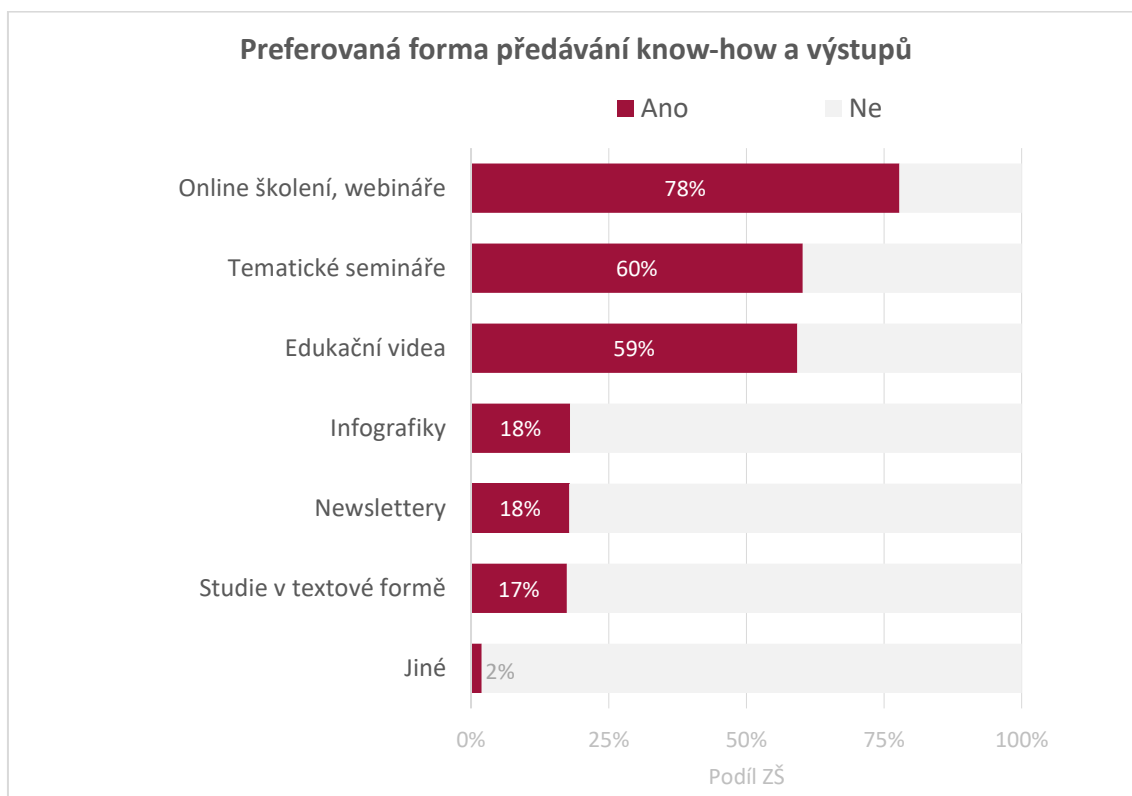
Pozn.: Odpovědi na otázku „Uvítal/a byste existenci kvalitního kariérního systému (řádu)?“. N=3 660.

Zdroj: Vlastní zpracování.

V případě metodické podpory a předávání informací je esenciální způsob předávání těchto informací, neboť nevhodně zvolený způsob neumožní příjemcům vytěžit maximum informačního potenciálu, případně příjemce nadměrně zatíží či zahltí. Z tohoto důvodu bylo zjišťováno, jakou formu předávání výstupů od MŠMT by základní školy uvítaly. Základní školy obecně preferují **předávání know-how a výstupů od MŠMT zejména ve formě online školení a webinářů** (78 % základních škol), **tematických seminářů** (60 %) a **edukačních videí** (59 %). Méně preferovanými formami jsou zejména tradiční, statické výstupy – ať už v podobě výstupů v textové podobě, newsletterů či infografik (viz Obrázek 1.11).

³ Příkladem může být podnět od respondenta, který zmiňuje možnost nastavení dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků ve smyslu „**doktorátů**“ v **tématech dotýkajících se praktického působení ve škole**, na které by byl **navázaný i platový postup**. Podobný systém by mohl být obdobou atestací v lékařských vědách.

Obrázek 1.11: Preferovaná forma předávání know-how a výstupů podle základních škol



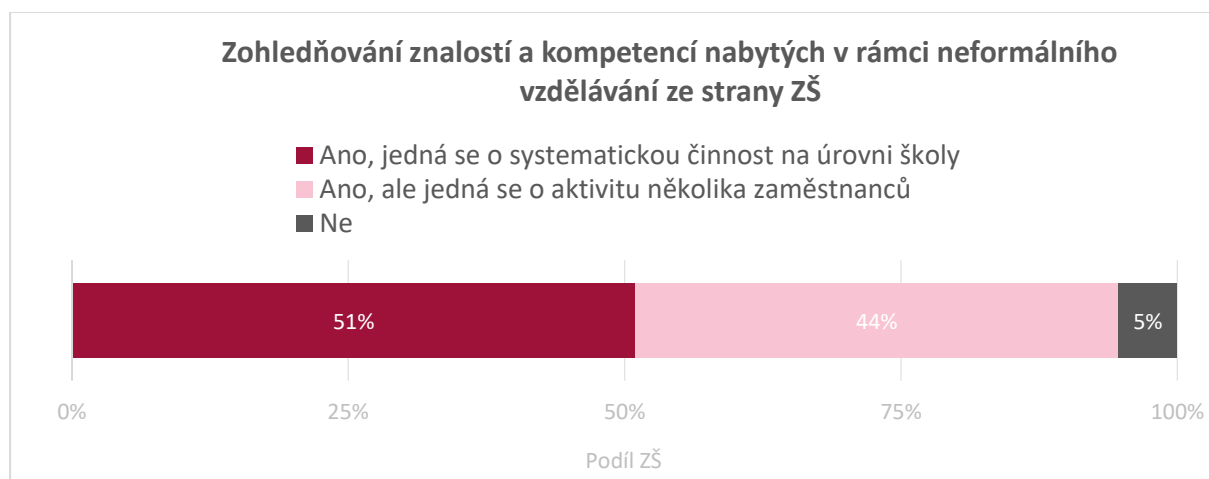
Pozn.: Odpovědi na otázku „Jakou formu předávání know-how a výstupů od MŠMT by Vaše škola nejvíce preferovala? Vyberte všechny možnosti, které pro Vaši školu platí.“. N=3 660.

Zdroj: Vlastní zpracování.

1.3 Propojování formálního, zájmového, uměleckého a neformálního vzdělávání

Z hlediska propojování formálního a neformálního vzdělávání je klíčová ochota jednotlivých aktérů akceptovat vzájemně výsledky vzdělávání, resp. nabyté znalosti a kompetence. Drtivá většina (95 %) základních škol pracuje ve své praxi se znalostmi a kompetencemi, které žáci nabyli v rámci neformálního vzdělávání, byť se nejedná ve všech případech o systematickou činnost na úrovni školy. Systematický přístup deklarovalo ve sledované oblasti 51 % základních škol, u 44 % základních škol se jednalo spíše o aktivitu vybraných zaměstnanců (viz Obrázek 1.12).

Obrázek 1.12: Zohledňování znalostí a kompetencí nabytých v rámci neformálního vzdělávání ze strany základních škol



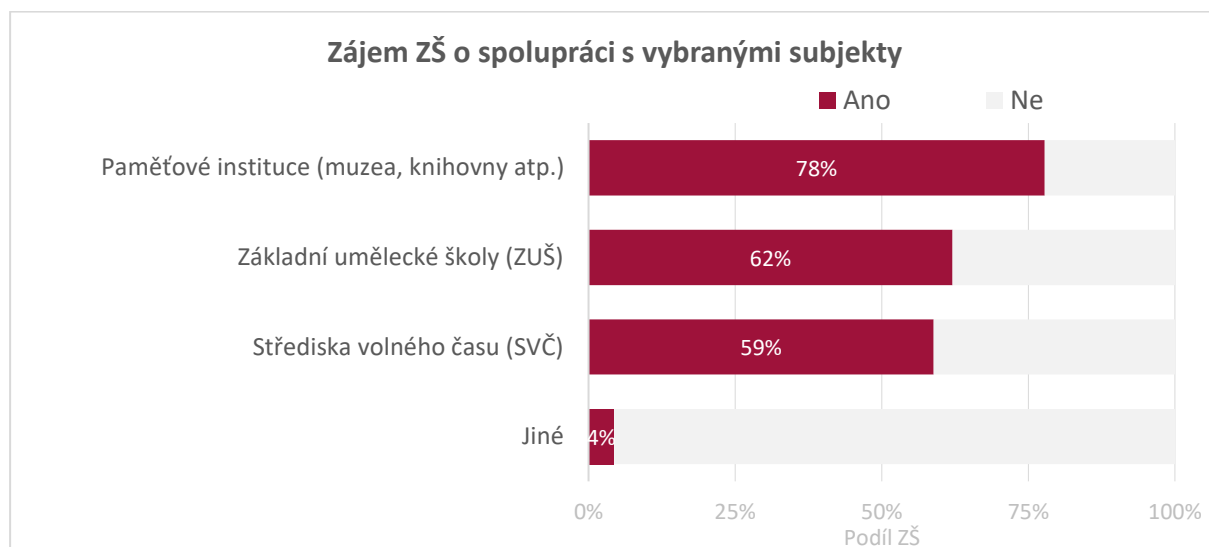
Pozn.: Odpovědi na otázku „Zohledňují pedagogičtí pracovníci Vaší školy během výuky specifické znalosti a kompetence, které děti/žáci/studenti nabyli v rámci neformálního vzdělávání (uměleckého, zájmového, popř. dalšího volnočasového)?“. N=3 660.

Zdroj: Vlastní zpracování.

Drtivá **většina základních škol** (přibližně 90 %) má **zájem o větší propojení se subjekty uměleckého, zájmového či neformálního vzdělávání**, případně s těmito subjekty již v dostatečném rozsahu spolupracuje (viz Obrázek 1.13). Zájem o větší propojení mají základní školy zejména v případě paměťových institucí (78 % základních škol), základních uměleckých škol (62 %) i středisek volného času (59 %). Základní školy však v rámci dotazníkového šetření zmiňovaly i další instituce, se kterými by rády rozvíjely spolupráci – jmenujme např.

- kulturní instituce (zejména divadla a kina),
- vědecko-výzkumné organizace (vč. laboratoří),
- planetária a hvězdárny,
- sportovní kluby (vč. České obce sokolské – Sokola) a turistické oddíly,
- nízkoprahová centra,
- církevní instituce,
- složky integrovaného záchranného systému (Hasičský záchranný sbor ČR, Policie ČR),
- střediska ekologické výchovy,
- správy velkoplošných chráněných území (např. národních parků či chráněných krajinných oblastí) a
- zoologické zahrady.

Obrázek 1.13: Zájem základních škol o spolupráci s vybranými subjekty

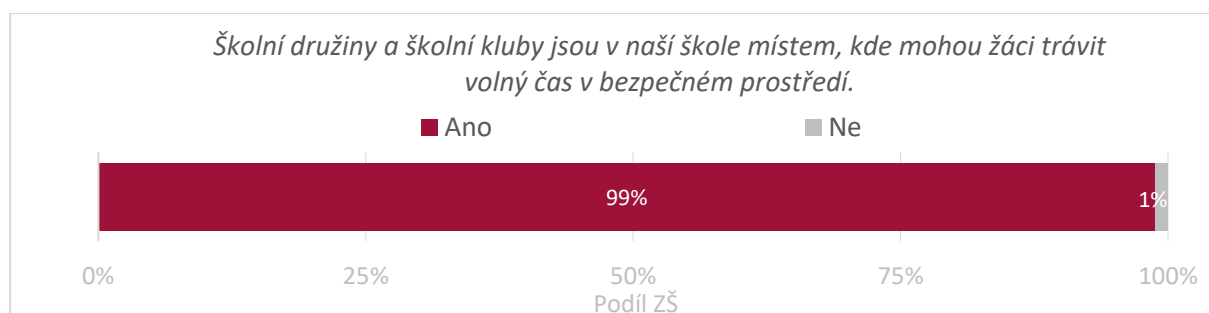


Pozn.: Odpovědi na otázku „Měla by Vaše škola zájem o větší propojení s následujícími subjekty?“. N=3 660.

Zdroj: Vlastní zpracování.

Základní školy jsou klíčovým aktérem i v oblasti zájmového vzdělávání, zejména prostřednictvím školských zařízení v podobě školních družin a školních klubů. Základní školy (99 % základních škol) vnímají **školní družiny či školní kluby** jako místo, kde mohou žáci **trávit volný čas v bezpečném prostředí** (viz Obrázek 1.14). Ve školních družinách a školních klubech je volen obecně **méně náročný program** s ohledem na potřebu relaxace žáků po vyučování (77 % základních škol, viz Obrázek 1.15), zároveň mají žáci možnost věnovat se i svým **oblíbeným aktivitám** (viz Obrázek 1.16, 95 %). Přesto ale není možné školní družiny či školní kluby vnímat pouze jako zařízení, která zajišťují pouze hlídání dětí (86 %, viz Obrázek 1.17). Přibližně třetina (30 %) základních škol soustředí ve školních družinách a školních klubech **pozornost zejména na potřebné žáky**, kterým zde pomáhají s plněním školních úkolů či s lepším pochopením látky probírané ve škole (viz Obrázek 1.18).

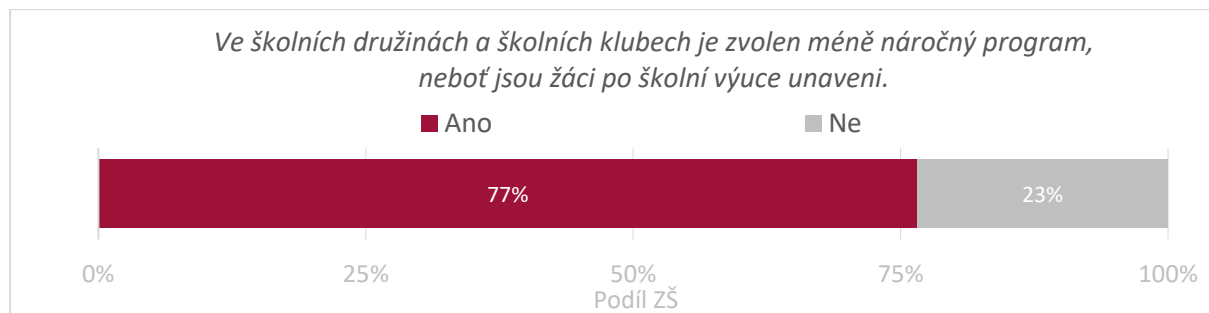
Obrázek 1.14: Postoje základních škol k výroku „Školní družiny a školní kluby jsou v naší škole místem, kde mohou žáci trávit volný čas v bezpečném prostředí.“



Pozn.: Odpovědi na otázku „Jaká je role školní družiny a školního klubu ve Vaší škole? Školní družiny a školní kluby jsou v naší škole místem, kde mohou žáci trávit volný čas v bezpečném prostředí.“. N=3 577.

Zdroj: Vlastní zpracování.

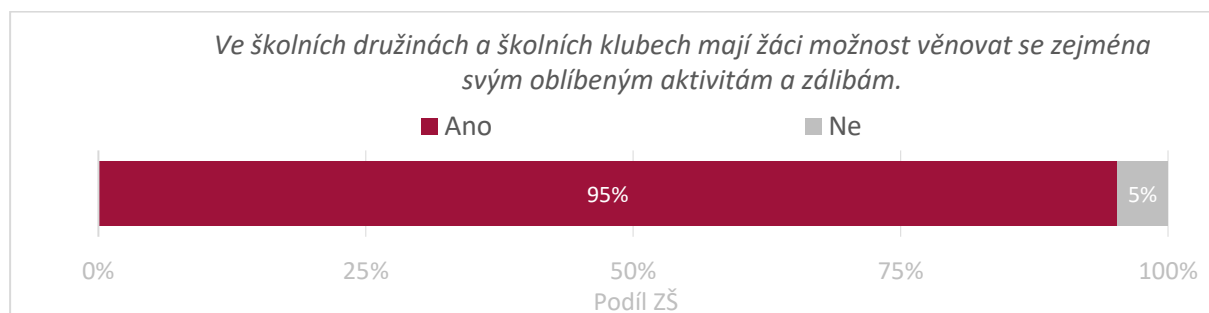
Obrázek 1.15: Postoje základních škol k výroku „Ve školních družinách a školních klubech je zvolen méně náročný program, neboť jsou žáci po školní výuce unaveni.“



Pozn.: Odpovědi na otázku „Jaká je role školní družiny a školního klubu ve Vaší škole? Ve školních družinách a školních klubech je zvolen méně náročný program, neboť jsou žáci po školní výuce unaveni.“. N=3 577.

Zdroj: Vlastní zpracování.

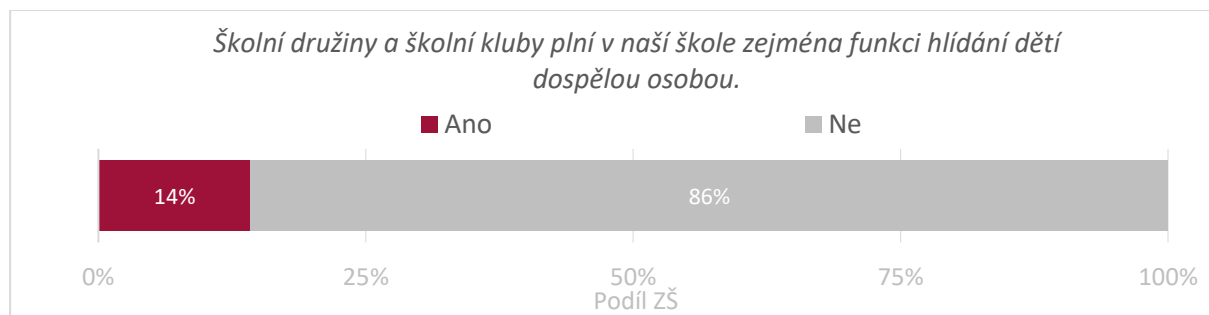
Obrázek 1.16: Postoje základních škol k výroku „Ve školních družinách a školních klubech mají žáci možnost věnovat se zejména svým oblíbeným aktivitám a zálibám.“



Pozn.: Odpovědi na otázku „Jaká je role školní družiny a školního klubu ve Vaší škole? Ve školních družinách a školních klubech mají žáci možnost věnovat se zejména svým oblíbeným aktivitám a zálibám.“. N=3 577.

Zdroj: Vlastní zpracování.

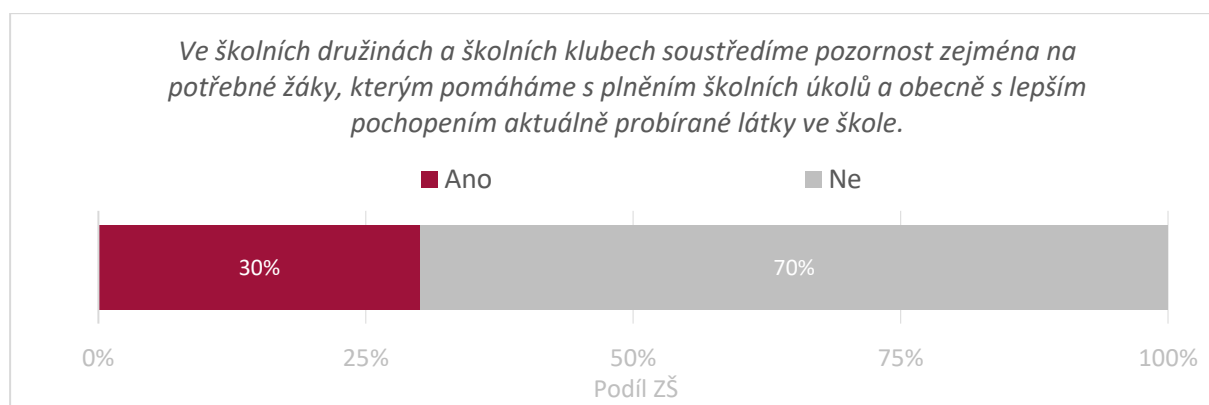
Obrázek 1.17: Postoje základních škol k výroku „Školní družiny a školní kluby plní v naší škole zejména funkci hlídání dětí dospělou osobou.“



Pozn.: Odpovědi na otázku „Jaká je role školní družiny a školního klubu ve Vaší škole? Školní družiny a školní kluby plní v naší škole zejména funkci hlídání dětí dospělou osobou.“. N=3 577.

Zdroj: Vlastní zpracování.

Obrázek 1.18: Postoje základních škol k výroku „Ve školních družinách a školních klubech soustředíme pozornost zejména na potřebné žáky, kterým pomáháme s plněním školních úkolů a obecně s lepším pochopením aktuálně probírané látky ve škole.“



Pozn.: Odpovědi na otázku „Jaká je role školní družiny a školního klubu ve Vaší škole? Ve školních družinách a školních klubech soustředíme pozornost zejména na potřebné žáky, kterým pomáháme s plněním školních úkolů a obecně s lepším pochopením aktuálně probírané látky ve škole.“. N=3 577.

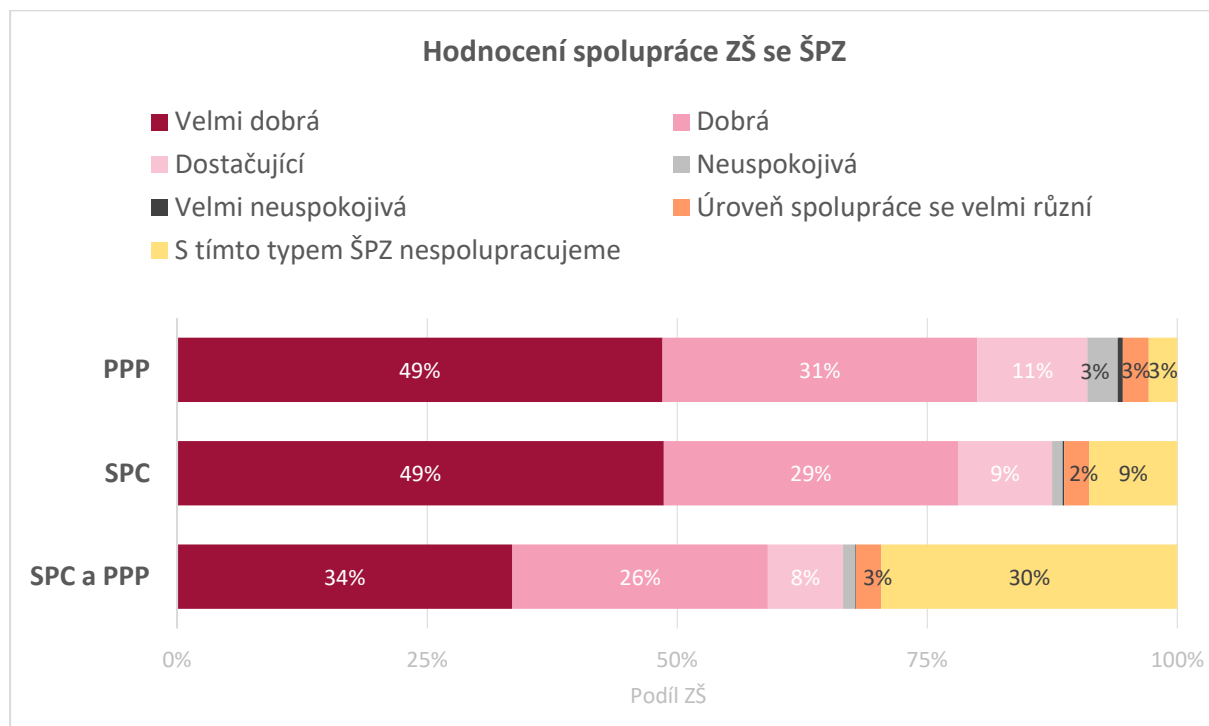
Zdroj: Vlastní zpracování.

1.4 Spolupráce se školskými poradenskými zařízeními

Z hlediska dosahování cílů vzdělávání hrají v případě základního vzdělávání důležitou roli i školská poradenská zařízení, která poskytují poradenské služby žákům, rodičům, učitelům i školám s cílem podpořit plnohodnotné vzdělávání žáků dle jejich objektivních možností. **Základní školy jsou se spoluprací se školskými poradenskými zařízeními v obecné rovině spokojeny** – přibližně polovina (49 %) základních škol hodnotí spolupráci s pedagogicko-psychologickými poradnami i speciálně pedagogickými centry jako velmi dobrou a téměř třetina základních škol (31 %, resp. 29 %) jako dobrou. Pouze minimum základních škol je s úrovní spolupráce nespokojeno (viz Obrázek 1.19). Tento

výsledek tak **odpovídá hodnocení vzájemné spolupráce i ze strany školských poradenských zařízení.**

Obrázek 1.19: Hodnocení spolupráce se školskými poradenskými zařízeními ze strany základních škol



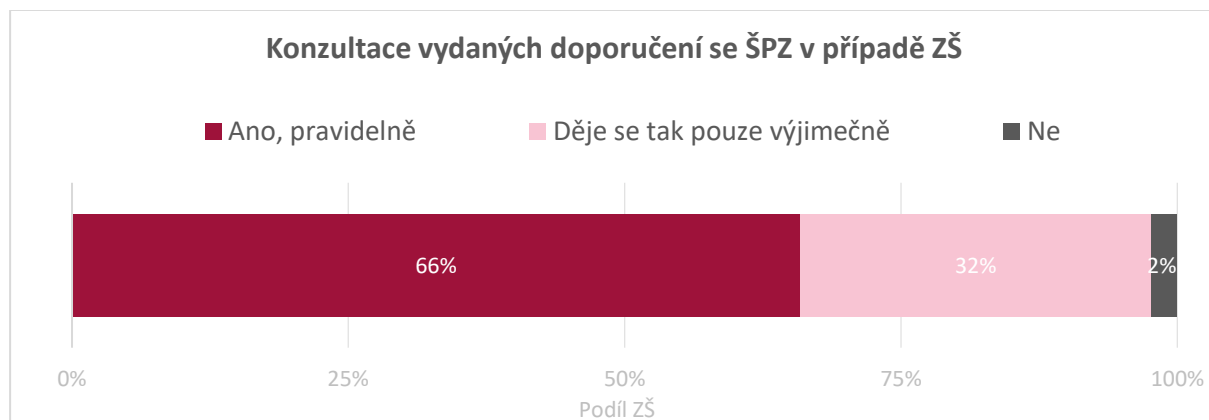
Pozn.: Odpovědi na otázku „Jak byste obecně zhodnotil(a) spolupráci Vaší školy se školskými poradenskými zařízeními? Spolupráce je u daného typu zařízení:“. N=3 660.

Zdroj: Vlastní zpracování.

Pedagogičtí pracovníci většiny základních škol se obrací na školská poradenská zařízení v případě potřeby konzultovat vydaná doporučení pro práci s konkrétními žáky (viz Obrázek 1.20). **Konzultace se školskými poradenskými zařízeními využívá pravidelně 66 % základních škol, 32 % základních škol spíše ve výjimečných případech.** Pouze minimum základních škol (2 %) možnost konzultací nevyužívá, což je dáno ve většině případů charakterem školy⁴. Tyto výsledky jsou tak rámcově v souladu s pohledem ze strany školských poradenských zařízení. Přestože mají základní školy zkušenosti s konzultacemi vydaných opatření, je zcela esenciální zaměřit se na podporu spolupráce mezi školami a školskými poradenskými zařízeními ve sledované oblasti a **posílit spolupráci zejména tam, kde konzultace probíhají výjimečně nebo vůbec.**

⁴ Např. základní školy při zdravotnických zařízeních.

Obrázek 1.20: Využívání konzultací k doporučením vydaným školskými poradenskými zařízeními ze strany základních škol



Pozn.: Odpovědi na otázku „Obrací se pedagogičtí pracovníci z Vaší školy na školské poradenské zařízení v případě, že potřebují konzultovat vydaná doporučení pro práci s konkrétním žákem?“. N=3 660.

Zdroj: Vlastní zpracování.

I přes obecnou spokojenost základních škol se spoluprací se školskými poradenskými zařízeními existují **oblasti, které by mohly přispět k dalšímu zlepšení vzájemné spolupráce** (viz Obrázek 1.21). Téměř polovina (47 %) základních škol by uvítala **užší spolupráci s pracovníky školských poradenských zařízení** např. ve formě častějších terénních prací. Přetížení školských poradenských zařízení vnímají i samotné základní školy, a proto **46 %** základních škol vnímá jako potřebné i **posílení personálních kapacit na straně školských poradenských zařízení**. Přibližně třetina základních škol by potom uvítala **zvýšenou finanční podporu** této oblasti (34 % základních škol), **posílení personálních kapacit svého školního poradenského pracoviště** (32 %) či **větší časové kapacity**, které by školy mohly věnovat bližší spolupráci (30 %). Téměř pětina (18 %) základních škol potom vnímá jako potřebné i **zvýšení úrovně odborných znalostí svých pedagogických pracovníků** v oblasti práce s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. V souvislosti s výše uvedeným je nezbytné doplnit, že téměř třetina (30 %) základních škol považuje **stávající úroveň spolupráce za dostačující**. Toto zjištění by mohlo být námětem pro další navazující výzkum zaměřený na identifikaci faktorů, které ovlivňují spokojenost základních škol (např. ve vazbě na spádovost).

Základní školy v rámci dotazníkového šetření upozorňovaly v rámci otevřených otázek i na další bariéry, které brání zlepšení spolupráce se školskými poradenskými zařízeními. Za zcela zásadní problém je možné považovat přetížení školských poradenských zařízení, které se potom v některých případech promítá do **dlouhých čekacích lhůt** (v řádech i vyšších jednotek měsíců, tzn. přibližně jednoho pololetí). Z pohledu vybraných základních škol by bylo optimální **disponovat doporučeními vyžadujícími zaměstnání specializovaných a podpůrných pozic** (např. asistenta pedagoga) **před začátkem školního roku**, aby bylo možné zohlednit tato opatření při tvorbě rozvrhu hodin a zároveň tato opatření naplňovat v praxi systematicky během celého školního roku. Ve skupině základních škol se projevuje i tendence využívat služeb školských

poradenských zařízení, která nejsou spádová. Důvody mohou být různé – od nespokojenosti s poskytovanými službami po větší geografickou vzdálenost spádového zařízení. V tomto ohledu by základní školy uvítaly **větší volnost ve výběru školských poradenských zařízení**, neboť např. institucionalizace podpůrných pedagogických pozic je vázána na spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou v daném kraji.

Se specifickými problémy souvisejícími s **nepochopením ze strany školských poradenských zařízení** se potýkají potom základní školy, které vytváří **alternativní výchovně vzdělávací programy** (např. waldorfské školy). Některé základní školy se potýkají i s **názorovým, často generačním střetem** v případech, kdy implementují moderní výukové metody, které jsou v praxi zejména služebně starších pracovníků školských poradenských zařízení obtížně uchopitelné.

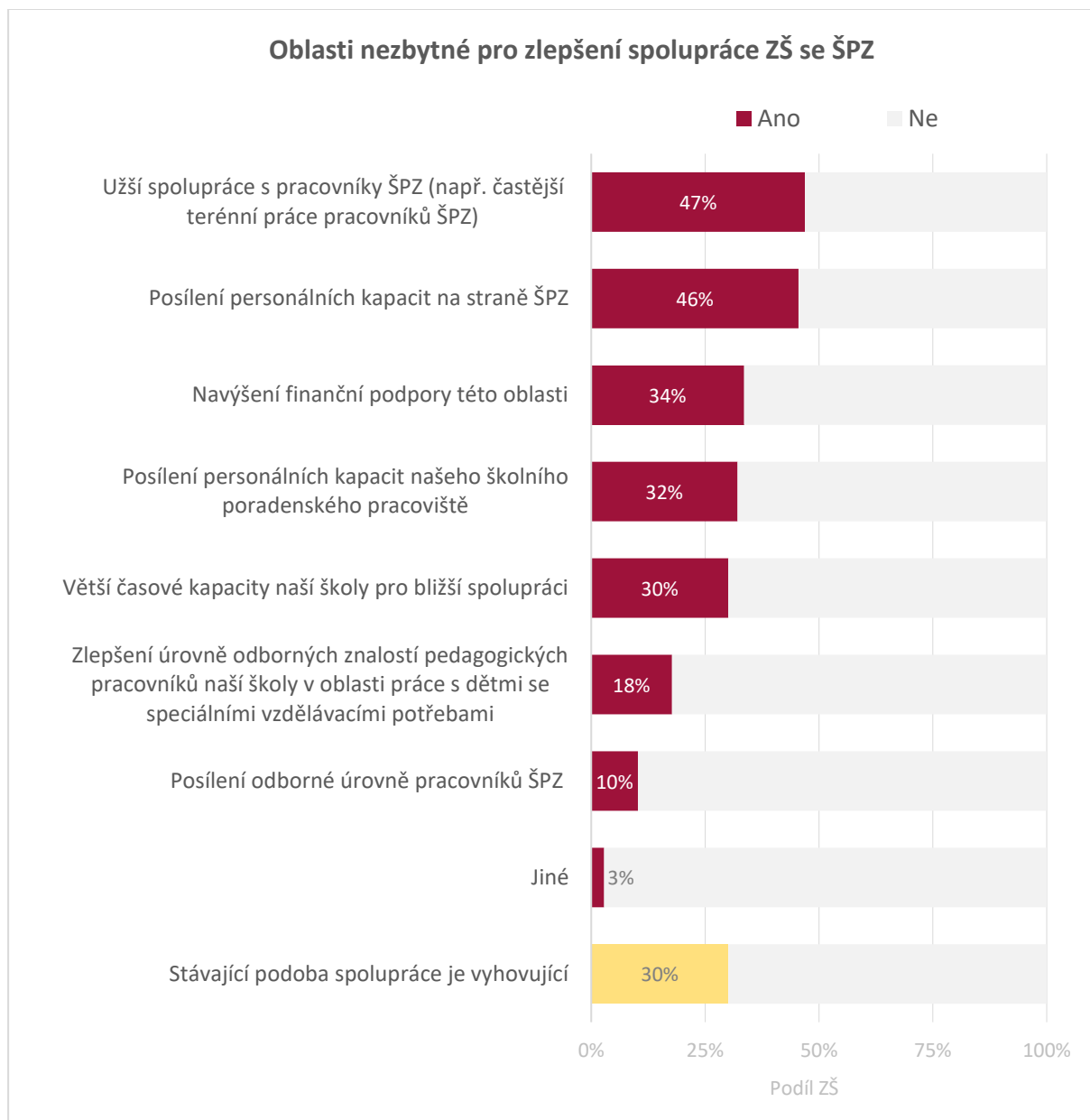
Z hlediska samotných **doporučení** vydávaných některými školskými poradenskými zařízeními vybrané školy zmiňují **vysokou míru formalismu** (tzn. zprávy jsou téměř identické, přičemž základní školy by uvítaly vyšší míru konkretizace). Zároveň by některé základní školy uvítaly větší komplexnost práce s potřebnými žáky (i ve smyslu větší spolupráce školských poradenských zařízení s odbornými lékaři).

V souvislosti se specializovanými a podpůrnými pozicemi by základní školy uvítaly obecně větší flexibilitu, jistotu i předvídatelnost. Řada základních škol se cítí být v současné situaci pod tlakem, neboť **nemají jistotu stabilní podpory dětí se speciálními vzdělávacími potřebami** zejména dlouhodobého či trvalého charakteru. Tento tlak se potom může promítat i do rozhodování škol o tom, zda žáky s určitým znevýhodněním přijmou k plnění povinné školní docházky. Zároveň je stále palčivým bodem i systém financování specializovaných a podpůrných pozic (ať už z hlediska struktury podporovaných pozic či výše úvazků).

Dalším problémem, který některé základní školy zmiňují, je **tlak zákonných zástupců na školská poradenská zařízení** (např. ve smyslu snahy získat konkrétní závěry vyšetření). To potvrzují mj. i výsledky šetření provedeného ve skupině školských poradenských zařízení, kde by téměř polovina pedagogicko-psychologických poraden uvítala větší podporu v oblasti zvládání tlaku zákonných zástupců. Zákonní zástupci hrají klíčovou roli i z hlediska naplňování jednotlivých opatření v praxi, přičemž je zcela zásadní jejich porozumění vydanému opatření a související dokumentaci. Vybrané základní školy proto rovněž navrhuje, aby vybraná školská poradenská zařízení věnovala **větší pozornost práci s rodiči** a jinými zákonnými zástupci nejen ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Vybrané základní školy navrhuje i některá **opatření**, která by pomohla některé bariéry snáze překonat. Příkladem mohou být **stáže pracovníků školských poradenských zařízení přímo ve školách** či **posílení praxí v rámci pregraduální přípravy** učitelů zaměřených na problematiku speciální pedagogiky.

Obrázek 1.21: Oblasti nezbytné pro zlepšení spolupráce základních škol se školskými poradenskými zařízeními



Pozn.: Odpovědi na otázku „Co by podle Vás mohlo přispět ke zlepšení spolupráce Vaší školy se školskými poradenskými zařízeními? Vyberte prosím všechny možnosti, které pro Vaši školu platí.“. N=3 660.

Zdroj: Vlastní zpracování.

1.5 Analýza výsledků podle krajů

Výsledky v dělení podle krajů jsou v interaktivní formě dostupné na webu datapaq.cz.

Ukazatele jsou rozdělené do pěti oblastí:

- DVPP
- Komplexní rozvoj žáka – limity
- Komplexní rozvoj žáka – silné stránky
- Komplexní rozvoj žáka – slabé stránky
- Komplexní rozvoj žáka – znevýhodnění

Data za předškolní vzdělávání jsou pro každý ukazatel v prokliku na [základní školy z roku 2022](#).

2 Další náměty a potřeby škol

V rámci dotazníkového šetření mohly školy⁵ v otevřených otázkách doplnit své odpovědi rozšiřujícím komentářem anebo uvést **další podněty a náměty** nad rámec témat pokrytých v dotazníku. Z otevřených odpovědí je patrné, že v prostředí škol **rezonuje mnoho dalších témat**, která souvisí zejména s aktuálním stavem vzdělávací soustavy, reformami vzdělávacího systému či aktuálním ekonomickým a geopolitickým vývojem. Tato témata považují školy za důležitá, a proto by jim měli relevantní aktéři ve vzdělávací politice věnovat zvýšenou pozornost.

Témata, která školy považují v současné době za důležitá a věnovaly se jim v otevřených odpovědích v rámci dotazníkového šetření, uvádí následující tabulka.

Tabulka 2.1: Další náměty a potřeby škol uváděné v dotazníkovém šetření

PERSONÁLNÍ POLITIKA:
Pedagogičtí a nepedagogičtí pracovníci:
• Nedostatek odborných pracovníků na trhu práce na národní anebo regionální úrovni (např. pedagogičtí pracovníci, psychologové, speciální pedagogové, rodilí mluvčí pro zajištění výuky cizích jazyků, překladatelé a tlumočníci, kariérní poradci, správci sítí atd.)
• Potřebnost asistentů pedagoga (problematické nastavení systému a potřeba jejich stabilního zapojení ve větším rozsahu)
• Poptávka škol po dalších odborných pozicích (např. logoped, fyzioterapeut, projektový manažer)
• Důraz nejen na well-being žáků, ale i well-being pedagogických a nepedagogických pracovníků (vč. zajištění psychologické pomoci pro tyto pracovníky)
• Nezbytnost revize povinností specializovaných a podpůrných pozic (např. snížení rozsahu přímé pedagogické činnosti metodiků prevence)
• Rozvoj spolupráce mezi pedagogickými a nepedagogickými pracovníky v rámci jedné školy
• Podpora začínajících učitelů a s tím související revize požadavků na absolventy fakult vzdělávajících učitele
Ředitelé škol:
• Upřesnění role ředitele (a s tím související možnost přenosu vybraných kompetencí na jiný subjekt či snížení přímé pedagogické činnosti ředitelů zejména základních škol)

⁵ Výsledky jsou uvedeny za všechny školy, tzn. mateřské školy, základní školy, střední školy, konzervatoře a vyšší odborné školy.

PODPORA PEDAGOGICKÉ ČINNOSTI:

- Obecná metodická podpora v oblasti práce **se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami**
- Vzdělávání žáků s **odlišným mateřským jazykem** (v současné době zejména žáků z Ukrajiny)
- Práce s **nadanými žáky**
- Posílení **kompetencí škol při řešení vysoké absence** žáků
- Podpora v oblasti **mediace**
- Posílení **spolupráce se školskými poradenskými zařízeními**

VZDĚLÁVÁNÍ PRACOVNÍKŮ, METODICKÁ PODPORA A SDÍLENÍ DOBRÉ PRAXE:

Pedagogičtí a nepedagogičtí pracovníci:

- Systematická tvorba individuálních **vzdělávacích plánů** pedagogických i nepedagogických pracovníků
- Potřeba **mentoringu a supervize** poskytované pedagogickým pracovníkům
- Větší podpora **sdílení zkušeností a dobré praxe mezi pedagogickými pracovníky**

Ředitelé škol:

- Zajištění supervize a efektivní podpory **ředitelům s delší praxí**
- Zajištění mentoringu, supervize a efektivní podpory **začínajícím ředitelům**
- Větší podpora sdílení zkušeností a dobré praxe **mezi řediteli**

Ostatní:

- **Cenová politika v oblasti dalšího vzdělávání** (nastavení cen kurzů, požadavku na akreditaci kurzů atd.)
- **Nevyhovující nabídka vzdělávání** ve specifických případech (např. pro školy zřízené dle § 16 odst. 9 školského zákona, konzervatoře, jednotřídní školy s dětmi/žáky různého věku)
- Zajištění vzdělávání pro **pracovníky školních jídelen** a jejich metodické podpory

FINANCOVÁNÍ ŠKOL:

- Nezbytnost **předvídatelnosti a stability financování**
- **Zvýšení úrovně odměňování pedagogických a nepedagogických pracovníků**
- **Odměňování ředitelů** a role zřizovatelů v této oblasti
- Vývoj objemu ostatních neinvestičních výdajů (**ONIV**)
- Problematicnost zahrnutí **nákladů souvisejících s dočasnou pracovní neschopností do ONIV**
- Podpora další digitalizace a nákupu ICT
- Otevření diskuse o **zajištění školních obědů** (příp. svačin) a **školních pomůcek** pro všechny žáky zdarma

• Diskuse o započítávání dětí zařazených do přípravných tříd do celkového počtu žáků školy
VZDĚLÁVACÍ POLITIKA:
• Potřeba systematické koncepce školství vycházející z odborných poznatků, která je odolná vůči politickým změnám
• Dostatečný časový prostor pro realizaci změn a zajištění včasné metodické podpory ze strany MŠMT
• Posílení komunikace MŠMT s vedením škol
• Provázanost jednotlivých stupňů vzdělávání a návaznost jejich cílů vzdělávání
OBLASTI PODPORY ze strany státu, MŠMT, NPI, ČŠI, krajů, obcí, MAS, středního článku a dalších subjektů:
• Zvýšení společenské prestiže pedagogických i nepedagogických pracovníků
• Větší zapojení škol do tvorby strategických dokumentů na národní i regionální úrovni
• Dodržování termínů ze strany MŠMT (vč. včasného zasílání podkladů školám)
• Centralizace informačních kanálů (všechny informace na jednom místě)
• Tvorba přehledu povinností škol (od zákonů po metodické pokyny)
• Posílení metodické podpory vedení škol vč. telefonické podpory
• Zajištění právní podpory vedení škol vč. telefonické podpory
• Podpora při tvorbě institucionálních strategických dokumentů a školních vzdělávacích programů
• Snížení administrativní zátěže
• Sjednocení výkaznictví a dalších údajů poskytovaných různým subjektům („každá informace předávána pouze jednou“)
• Zřízení katalogu nabídky a poptávky vybraných pozic v krajích (např. pedagogičtí pracovníci, psychologové, speciální pedagogové, asistenti pedagoga atd.)
• Zajištění některých činností ze strany zřizovatele či dalších subjektů (např. správa budov, oblast veřejných zakázek, příprava projektových žádostí, mezinárodních projektů, poskytnutí vzorových interních směrnic atd.)
• Podpora v oblasti energetického managementu
• Posílení metodické podpory poskytované zákonným zástupcům, komunikace se zákonnými zástupci a zvyšování jejich informovanosti (např. o moderních výukových metodách)
• Nastavení efektivní spolupráce školy s orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)
• Větší podpora inovativního vzdělávání ze strany krajů a obcí
• Aktivnější role zřizovatelů v oblasti prevence rizikových jevů (sociálně patologických jevů)
• Zapojení škol do tvorby komunitních plánů měst a obcí

• Podpora spolupráce napříč vzdělávací soustavou (např. mezi veřejnými a soukromými školami)
• Usnadnění přístupu k mezinárodním projektům a zahraničním stážím
ROLE A POTŘEBY ŠKOL SE SPECIFICKÝMI PARAMETRY:
• Malé školy
• Soukromé školy
• Církevní školy
• Školy zřízené dle § 16 odst. 9 školského zákona
• Školy při zdravotnických zařízeních
• Školy v socio-ekonomicky znevýhodněných lokalitách

Příloha – Metodologie šetření ve skupině škol

Dotazník ve skupině škol byl v první fázi připraven tak, aby zohledňoval témata vzešlá z mapování potřeb stakeholderů a požadavky MŠMT na doplnění dalších témat, a přesáhl tak stanovený limit v podobě 30 minut. V rámci pilotáže se ukázalo, že dotazník je v takovém rozsahu pro školy velmi zatěžující, a proto se školy odmítaly účastnit ve velké míře i samotné pilotáže. Na základě této skutečnosti byl rozsah dotazníku ve spolupráci s MŠMT výrazně zredukován, aby se jeho rozsah rámcově přiblížil stanoveným 30 minutám. Připomínky, které byly v rámci obou pilotáží obdrženy od respondentů, byly zohledněny v dotazníku určeném pro plošný sběr dat.

Plošné šetření ve skupině škol bylo **zahájeno 25. 11. 2022. Oslovení respondentů** bylo provedeno **ze strany MŠMT formou datové zprávy**. Přístup respondentů k individuálním odkazům na elektronický dotazník byl zajištěn prostřednictvím systému pro sběr dat v gesci MŠMT. Termín pro vyplnění dotazníku byl stanoven ze strany MŠMT **na 30. 11. 2022.**

Během plošného šetření byla průběžně sledována response. Na základě vyhodnocení výsledků z hlediska rozsahu získaných odpovědí byla 29. 11. 2022 rozeslána ze strany MŠMT **urgence formou e-mailu** s prodlouženým termínem pro odeslání odpovědi **do 5. 12. 2022**, neboť byly evidovány četné připomínky respondentů týkající se doby stanovené pro vyplnění dotazníku. Dne 30. 11. 2022 došlo k **výpadkům systému pro sběr dat v gesci MŠMT**, které trvaly několik pracovních dní. Respondenti se z důvodu výpadků tohoto systému nemohli přihlásit do systému pro sběr dat, tzn. neměli přístup k individuálnímu dotazníku. S ohledem na tyto technické potíže bylo ze strany MŠMT přistoupeno k druhé urgenci, která byla rozeslána 5. 12. 2022 s posunutým termínem do 9. 12. 2022.

Po tomto termínu byl ponechán ještě časový prostor pro vyplnění dotazníku ze strany respondentů, kteří se potýkali s různými technickými potížemi anebo byli v době hlavního sběru nepřítomni a projevíli zájem o účast na šetření. Dne 18. 12. 2022 byla uzavřena možnost pro odeslání dotazníku ze strany respondentů a byla vygenerována hrubá data.

Míra response dosažená v rámci šetření škol dosáhla výše **83 %** v celém souboru škol. Ve skupině **základních škol** činila míra response **85 %** (viz následující tabulka).

Tabulka I: Míra response ve skupině základních škol podle krajů

Kraj		Počet ZŠ		
		Celkem	z toho:	
			Účast v šetření	Míra response
CZ010	Hlavní město Praha	298	245	82 %
CZ020	Středočeský kraj	583	484	83 %
CZ031	Jihočeský kraj	274	235	86 %
CZ032	Plzeňský kraj	227	197	87 %
CZ041	Karlovarský kraj	110	97	88 %
CZ042	Ústecký kraj	287	255	89 %
CZ051	Liberecký kraj	205	172	84 %
CZ052	Královéhradecký kraj	274	228	83 %
CZ053	Pardubický kraj	253	217	86 %
CZ063	Kraj Vysočina	275	238	87 %
CZ064	Jihomoravský kraj	495	420	85 %
CZ071	Olomoucký kraj	304	259	85 %
CZ072	Zlínský kraj	267	232	87 %
CZ080	Moravskoslezský kraj	451	381	84 %
Celkem		4 303	3 660	85 %

Zdroj: Šetření ve skupině ŠKOL, vlastní zpracování.